

BALÁS

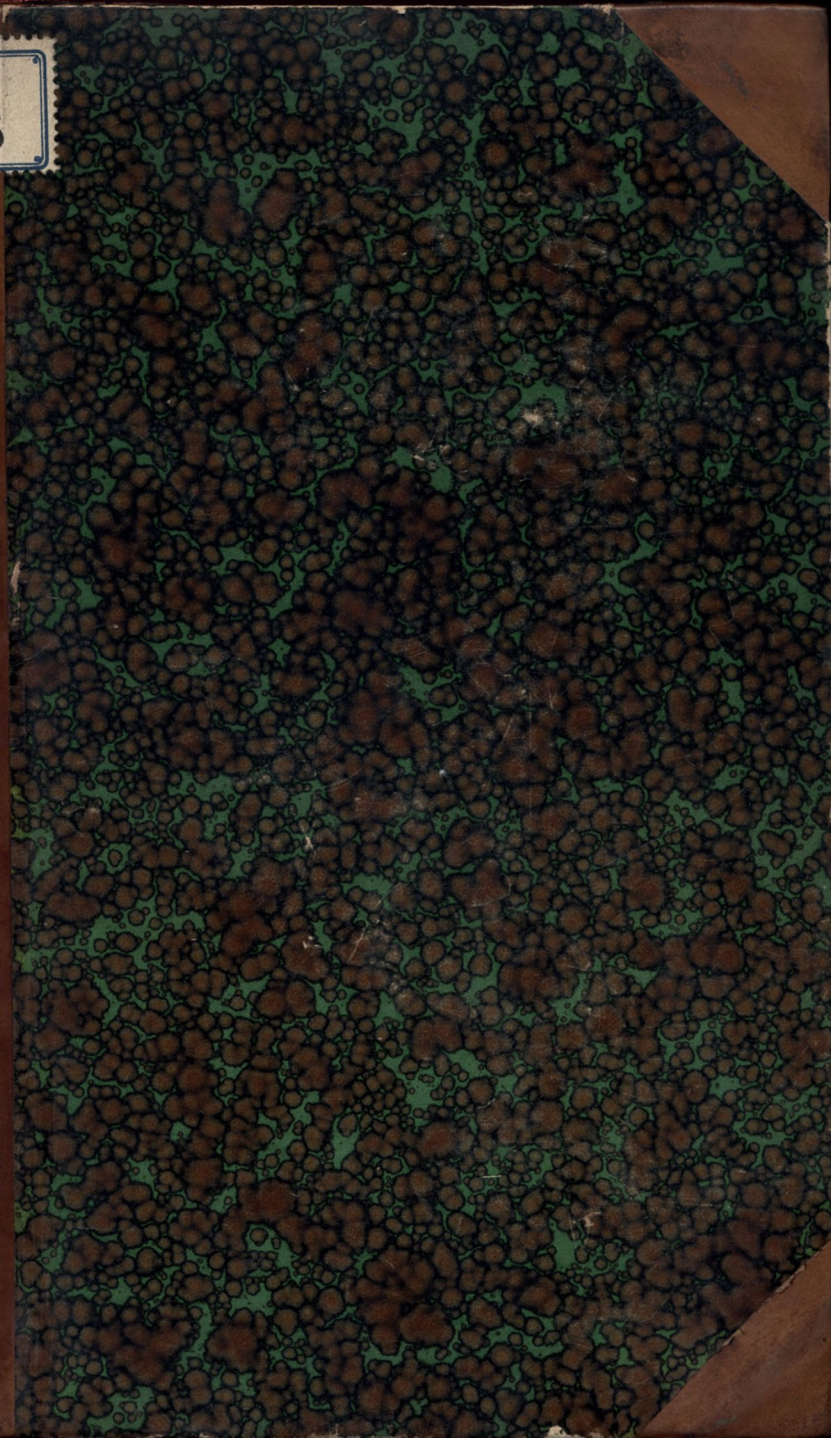
ÁRPÁD.

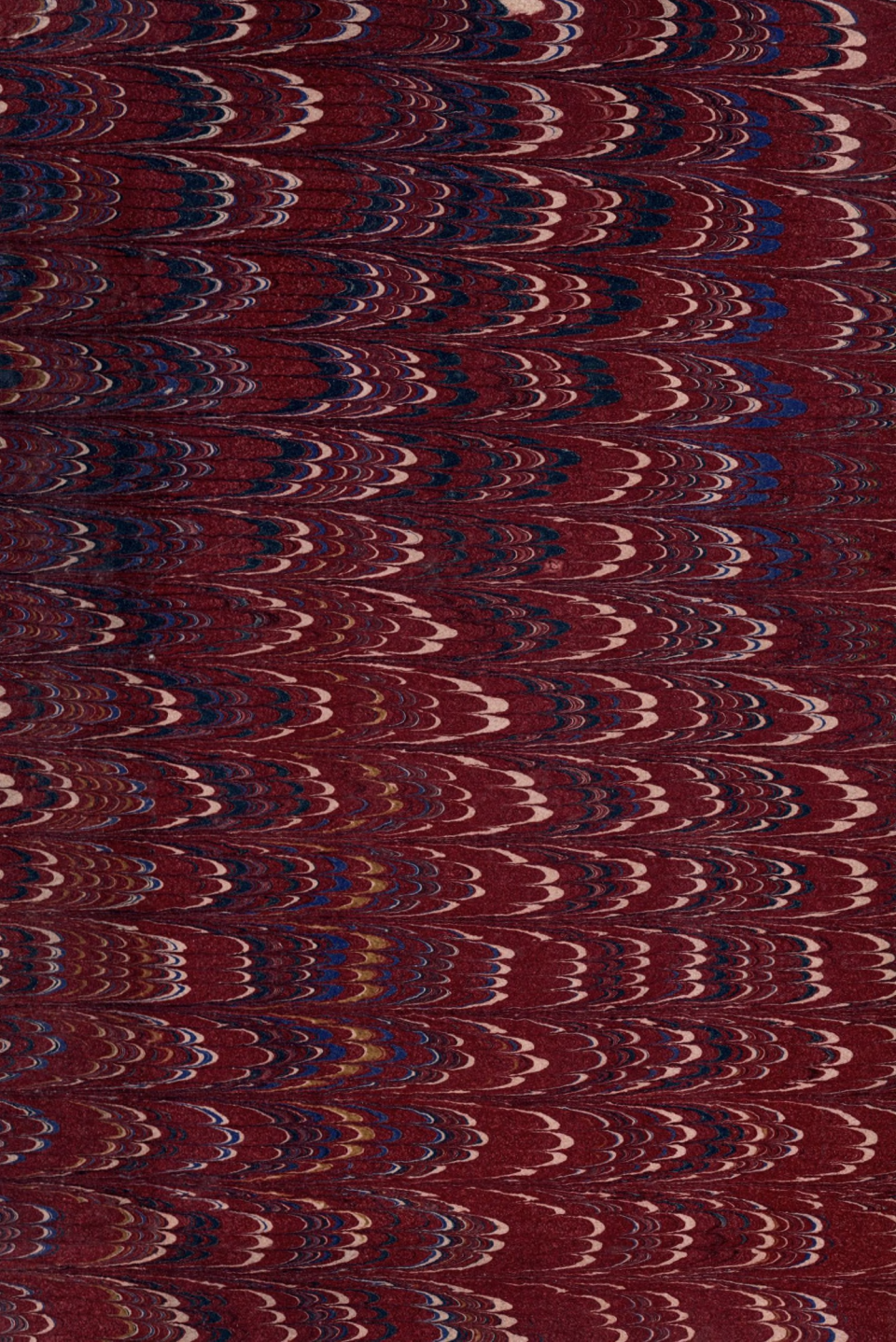
Magyaror
szági
Fák és
Cserjék
Leirása,

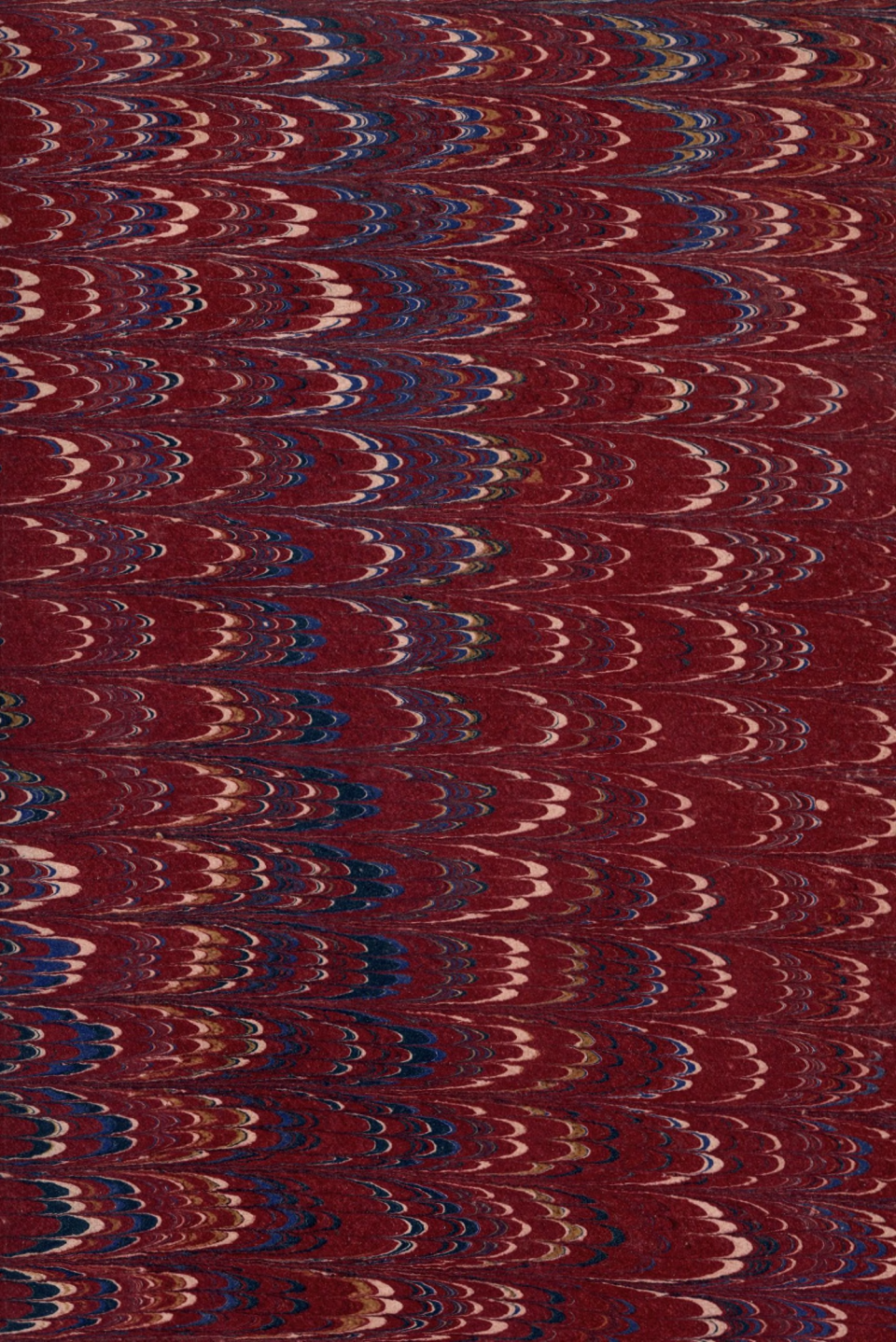

DK

173

OEE Könyvtár
Áll.Éll. 2018

MAGYARORSZÁGI

fontosabb

VADON-TERMŐ ÉS MÍVELETI

FÁK ÉS CSERJÉK

RENDSZERES LEIRÁSA.

Dr. MALY K. J.
nyomán

BALÁS ÁRPÁD,

tanár a kecskeshelyi magy. kir. gazdasági felsőbb tanintézetnél; az országos erdészeti egyesület és a m. kir. természettudományi társulat rendes tagja.

SELMECZ, 1870.

Mihalik István könyvnyomdája.

OEE Könyvtár
Áll.Éll. 2018

MAGYARORSZÁG

Forrás

VADON-TERMŐSÉGI ÉRTÉKELÉS

FAK ÉS CSERJÉK

RENDELÉSI SZÁMA

Handwritten notes in a circular stamp:
2. K. 2. 30.
01/30

1851
MAGYARORSZÁG

FAK ÉS CSERJÉK

Handwritten text at the bottom of the page, partially obscured by a watermark.

1851. ÉVI

Miskolc

DICOTYLEDONES.

Csira két szikkel

A. Apetalae.

Lepel egyszerű vagy hiányzó.

1. család **CONIFERAE. L.**

Tüleveleűek. — Virágok egy vagy kétlakiak. — Porodás virágok barkákban, melyek 6 — sok lepelnélküli porodábólképezvék. — Termés virágok 3 — sok pikkelyes barkákban, ritkán egyenként vagy párosan. — Lepel, bibeszár és bibe hiányzó. — Maglevél nyílt, többnyire pikkelyes, egyenként álló virágoknál kupacsalaku is. — Magrügyek csupaszok, egyenként vagy párosak, ritkán számosak a maglevél alján. — Termés: toboz vagy álsontár. — Magvak csupaszok. — — Örökzöld fák és cserjék tualaku vagy pikkelyes levelekkel.

1. **Pinus L.** Fenyő vagy Fenyű.

Virágok egylakiak. — Porodás virágok barkákban, ezek számos csupasz, aljukon összenőtt porodából képezvék. — Porodák fönt pikkelyesen, hegyükön tarajosan meghosszabítvák, külső oldalukon 2 porhont viselők. — Termés virágok tobozalakuak, számos fedelkes, murvapikkelylyel ellátott maglevélből képezvék. Minden maglevél alján 2 megfordított magrügy egymás mellett. — Murvapikkelyek elfonnyadók. — Maglevelek kifejlők, a ter-

més érésekor fás tobozt képezvén, 2 magvuak. — Maghám az alján gyakran hártvás szárny ászélesedik ki; szárnyak maradandók vagy lehullók. — Levelek keskenyonalasak vagy túalakuak.

1. csoport **ABIES** DC. — Levelek egyenként, maradandók. — Tobozpikkelyek fás-bőrszerűek, hegyök felé megvékonyodvák, paizsnélküliek. — Tobozok az első évben megérők.

1. **Abies pectinata** DC. — *Jegenye fenyő* — *Edeltanne. Weiss-tanne.* — Fa, 100—180' magas, vízszintesen elálló ágakkal és galyakkal, sima zöldes fehér kéreggel. — Levelek vonalások, laposak, 1" hosszúak, végükön kikanyiritvák, felül sötét zöldek, fénylők, alúl 2 fehér csíkkal vonalazvák, egyenként állók, fésűsen elhelyezettek. — Toboz hosszás-hengeres, 6—8" hosszú, fölfelé álló, barnás-vörös színű. — Murvapikkelyek vonalás-ékalakuak, szakállosan hegyezettek, a termés érésekor is a tobozpikkelyek fölött kinyulók. — Tobozpikkelyek igen tompák.

Syn. — *Pinus Picea* L. — *Abies alba* Mill.

Magas hegyeken és előhegységekben egész 3500' magaságaik fölmegey.

Virágzás: Májusban. — Magérés: Októberben.

Ezen valamint a következő nemek haszna igen sokoldalú. — Fája a legnagyobb árboczokat adja, jeles szerszám, műszer és épületfát szolgáltat, továbbá nagy hajlékonysága miatt, dobozok és sziták készítésére használtatik. A strassburgi terpentint e fanemből nyerik.

2. **Abies excelsa** DC. — *Lúczfenyő.* — *Fichte. Rothtanne.* Fa, 100—150' magas, vízszintesen kiterjeszkedő ágakkal és lecsüngő galyakkal. — Kérgé pikkelyesen-szakadozott, vörösbarna. — Levelek vonalások, lapított 4 élűek, meredtek, 1/2" hosszúak, bőkösek, világos zöldek, egyenként állók, a galyakon köröskörül vagy tökéletlenül 2 sorosan elhelyezvék. — Toboz hosszás-hengeres, egész 6" hosszú, lecsüngő, barna színű. — Murvapikkelyek hosszudadok, hegyesek, igen aprók, a tobozpikkelyek által rövid idő

mulva elfödhetnek. — Tobozpikkelyek hegyükön kirágottan-fogasoltak.

Syn. — *Pinus Abies* L. — *Abies Picea* Mill.

Hegyeiken és előhegységeikben egész 4500' magasságig fölmenő.

Virágzás: Májusban. — Magérés: Októberben.

Mint épületi tüzi, műszer és szerszánfa használtatik, különösen hangszerek készítésére alkalmas. — Belőle állítják elő a közenséges terpentint.

2. csoport **PINUS** L. — Levelek párjával — ötönként, aljukon egy hüvelytől vannak körülvéve, maradandók. — Tobozpikkelyek fásak, hegyükön paizszsal ellátvák. — Tobozok a második vagy harmadik évben megérők.

a) Levelek párjával.

3. **Pinus sylvestris** L. — *Erdei fenyő*. — *Gemeine Kiefer*. *Föhre*. — Fa, 30—60' magas, pikkelyes, vörös-szürke kéreggel. — Levelek párjával egy hüvelyben, keskeny vonalások, felül laposak vagy csatornásak, hátul domborúak, tompák, bökősek, 1½—3" hoszuak, első évben tengerzöldek, később sötétzöldek. — Porodásbarkák a virágzás idején felállók; virágzás után és magéréskor lekonyult kocsánnyal lefelé hajlók. — Murvapikkelyek 2—3-szor rövidebbek a magleveleknél és ez utóbbiaktól elföldvők. — Toboz tojásdad-kúp alakú, 1½—2" hosszú, vörösbarna, fénytelen. — Tobozpikkelyek hoszszudak egy ferde, köldökös paizszsal. — Szárny 3-szor hosszabb a magnál.

Homokos lapályokon valamint hegységeikben is kiterjedt erdőket képez.

Virágzás: Májusban. — Magérés: második évi Októberben.

Tüzi, építélfát sat. szolgáltat; a törzs alja s a gyökerek igen sok gyantát tartalmaznak. — A törzsbe metszett nyílásokból kiszivárog a közönséges gyanta melyből terpentinszeszt és hegedügyantát (Kolophonium) készítenek — A gyökerekből és a törzs aljából kátrány, szurok, korom, fenyőolaj és szekerkencőcs nyerhető.

4. **Pinus austriaca** Tratt. — *Fekete fenyő*. — *Schwarzföhre*. — Fa, 30—40' magas, hamvasszürke, pikkelyszerűen-szakadékos kéreggel. — Levelek párjával egy hüvelyben, keskenyvonalasok merevek, felül laposak vagy csatornásak, hátul domborúak, bökősek, szurósak, 4—5" hosszúak, feketés-zöldek, maradandók. — Porodásbarkák körönyösen, gombszerű-csoportosak. — Termésbarkák a virágzás idején felállók; magéréskor vízszintesen elállók majdnem ülők. — Murvapikkelyek a virágzás ideje alatt is 2—3 szor rövidebbek a magleveleknél. — Töböztojásdadkúpalaku, 2—3" hosszú, vörösbarna, fényes. — Töbözpikkelyek hosszudadok, lapított-3 oldalúak, egy ferde, 4-szegű, köldökös paizszsal. — Szárnyak 3-szor hosszabbak a magnál.

Syn. — *Pinus nigricans*. Host. — *Pinus Laricio*. Poir.

Heggeken és elölhegységeken.

Virágzás: Május-Juniusban. — Magérés: másod. évi Októberben.

Használata az előbbiéhez hasonló.

5. **Pinus Mughus** Scop. — *Henye fenyő*. — *Krummholzkiefer*. *Zwergföhre*. *Kienholz*. — Fa vagy cserje, vörösszürke kéreggel. — Levelek párjával egy hüvelyben, keskenyvonalasok, felül laposak vagy csatornásak, hátul domborúak, bökősek, de alig szurósak, $\frac{1}{2}$ —2" hosszúak, füzöldek, igen tömötten állók. — Porodásbarkák hosszudadok, körönyösen-füzéralakuak, csoportosak. — Termésbarkák a virágzás ideje alatt és után felállók; magéréskor ferdén vagy vízszintesen elállók, majdnem ülők. — Murvapikkelyek a virágzás ideje alatt oly hosszúak, mint a maglevelek. — Töböztojásdad vagy tojásdad-kúpalaku, 8"—1 $\frac{1}{2}$ " hosszú, vöröses vagy szürkésbarna, fényes. — Töbözpikkelyek lapát-idomu-hosszudadok, egy ferde, 4-szegű vagy közel 3-szegű köldökös paizszsal. — Szárnyak 2—3-szor hosszabbak a magvaknál.

Változéakai:

α) **Uliginosa**, törzs felálló, 30—50' magas.

β) **Pumilio**, törzs henyélő, mindjárt az alján elágazó, 4—10' magas.

Fennhegységeken és előhegységeken, a völgyekbe is leszáll és ott az a) változékba megy át.

Virágzás: Májusban. — Magérés: második évi Októberben.

b) Levelek hármanként — ötönként.

6. **Pinus Cembra** L. — *Czirbolya fenyő*. — *Zirbelkiefer-Zirbelnuss*. — Fa, 60—100' magas. — Levelek ötönként egy hüvelyben, keskenyvonalasok, majdnem 3 élűek, 2—3" hosszúak, sötétzöldek, maradandók. — Tobbaz ülő, felálló, tojásdad, tompa, 3" hosszú 2" széles. — Tobbaz pikkelyek simulók, laposak, szélesen-tojásdadok, hegyükön egy kis 3 élű paizszsal. — Maghá m szárnyatlan.

Fennhegységeken különösen az Alpeseben és a Kárpátokban.

Virágzás: Májusban. — Magérés: második évi Októberben.

Szúrágásnak alá nem vetett fája különféle faragások, hangszerek, resonnancz-ok készítésére használtatik. — Nagy, mandola-izü magva megehető.

7 **Pinus Strobis** L. — *Sima fenyő*. — *Weymouthskiefer*. — Fa, 60—80' magas. — Levelek ötönként egy hüvelyben, keskenyvonalasok, petyhüdtek, hajlékonyak, sötétzöldek, 3—5" hosszúak, maradandók. — Tobbazok hengeresek, hosszabbak a leveleknél, 6" hosszúak, 1" szélesek, lecsüngők. — Tobbaz pikkelyek kerekdedek laposak, lazák, majdnem lekerekített hegyeiken megvastagodottak. — Maghá m szárnyas, szárnyak 3—4-szer oly hosszúak, mint a magvak.

Észak-Amerikából származik, parkokban gyakran található.

Virágzás: Májusban. — Magérés: második évi Októberben,

3. csoport. **Larix Tournef.** — Levelek 15 — harminczanként csoportosak, lehu llók.

8. **Larix europea** DC. — *Vörösfenyő*. — *Lärche. Lärchenbaum*. — Fa, 20—100' magas. — Levelek vékonyvonalasok, puhák,

világos zöldek, 15 — harminczanként egy csoportban; az idei hajtásokon egyenként, télen egészen lehullók. — Porodás és termésbarkák tojásdadok, oldaltállók, egyenként. — Toboz felálló szürkésbarna, 1" hosszú. — Murvapikkelyek hosszudadok, hegyezett bökösek, eleinte hosszabbak a magleveleknél, később a tobozpikkelyektől elfüdvék. — Tobozpikkelyek igen tompák, hegyök felé megvékonyodvák, magéréskor tátók.

Syn. — *Pinus Larix*. L. — *Larix decidua*. Mill. —

Abies Larix. Lam. —

Hegyeiken és előhegyiségekben; parkokban mivelik.

Virágzás: Áprilisban. — Magérés: Októberben.

Fája tartóssága s erőssége miatt különösen a vízépítéseknel és hajógyárakban kedveltetik. A belőle nyert terpentín a legtisztább és a kereskedésben velencei terpentín név alatt jön elő.

2. *Juniperus*. L. — Gyalogfenyő.

Virágok kétlakiak. — Porodás virágok majdnem gömbös barkákban, melyek tojásdad paizsalaku pikkelyekből képezvék és ezek alsó melső szélükön 4—7 porodát viselnek. — Termés virágok rügyalakuak, pikkelyes fedelékes murvákból képezvék; a rügyek hegyükön 3, aljukon összenőtt, fönt tató maghont rejtenek el. — Bogyók gömbösek, 2—3 magvuak.

1. *Juniperus Communis* L. — *Gyalogfenyő boróka* — *Gemeiner Wachholder*. — Cserje, ritkán fanemű. — Levelek vonalas-áralakuak, 4—10" hosszúak, egész $\frac{2}{3}$ " szélesek, bökösek, szűrőszak, ellálók, hármanként körönyösen elhelyezvék, maradandók; felül sekélyen csatornásak, többé kevésbé tengerzöldek, alul tompán-ormósak. — Porodás barkák és termés virágok a levél hónaljban elhelyezvék, igen aprók, sárgás zöldek. — Bogyók 2—3-szor rövidebbek a leveleknél, feketék, kékesen harmatosak, csak a második évben megérők, minek következtében gyakran virágok, zöld és érett bogyók egy időben találhatók egy és ugyanazon cserjén.

Homokos és köves helyeken, száraz legelőkön, harasztokban, különösen dombos vidékeken és előhegységeken; egész föl a fennhegységeik is meggy.

Virágzás: Április, — Május.

A jószagu kemény fa különféle faragások készítésére szolgál, a galyak és bogyók pedig szobák és kórtermek kiftisztelésére alkalmazhatók. — A bogyók azonkívül még mint fűszer és gyógyszer vannak használatban és szeszhez adva, belőlük készül a némely vidéken nagy kedveltségben részesülő borovicska pálinka. (Genévre. Gin.)

3. *Taxus* L. Tiszafa.

Virágok kétlakiak. — Porodás barkák majdnem gömbösek, 6—14 csupasz, egy oszlopba összenőtt porodából képezvék, aljukon pikkelyes murvaktól körülvettek. — Porodák tent paizsalakuak, a paizs alatt 3—8 porhont viselők. — Termés virágok egyenként, egyviráguak, aljukon pikkelyes, fedelékes murvaktól körülvettek. — Magrügy felálló, a közép pontban ülő. — Magcsontkeménységű, húsos kupacsalaku magburoktól körülfogalva, állógyót képez.

1. *Taxus baccata* L. — TERNYŐ Tiszafa. — *Gemeiner Eibenbaum*. Cserje vagy fa, egész 30' magas. — Levelek vonalazok, laposak, hegyesek, egyenként állók, 1" hosszúak, fésűsen — 2 sorosan elhelyezvék, bőrneműek, haragos-zöldek, hátrészükön valamivel világosabbak, marandandók. — Porodás barkák egyenként és a levélhonaljban állók, sárgásak, a leveleknél sokkal rövidebbek. — Termés virágok egyenként és a levélhonaljban állók, zöldesek. — Terméskupacs borsó nagyságu, biborszínű, húsos; a fekete mag kilátszik belőle.

Köves hegyi és előhegységi erdőkben; Parkokban miveltetik.

Április, — Május.

Az erős és kemény vörösbarna fa, leginkább csapok, esztergályos munkák, parkettek és különféle faragások készítésére használtatik.

2. család **BETULACEAE.** Bartl.

1. *Betula* L. Nyirfa.

Virágok egylakiak, barkákban. — Porodás bar-

k á k kocsános paizsalaku murvákból képezvék, minden murva alatt 2 mellék pikkely és 3 virágot termő pikkely, ez utóbbiak mindenike 4 poradával. — Termés barkák ülő, pikkelyes murvákból képezvék, minden murva alatt 2—3 maghon ülvén. — Bibe 2, szálszerű. — Murvák aljukon 2 mellékpikkelyecskével ellátvák, magéréskor megnagyobbítvák, a mellékpikkelyekkel való összenövés folytán 3 karélynak, papírneműek, aljukon megvastagodvák, hengeres tobozt képzők. — Makkokcskák egy magvuak, szárnyasok.

1. *Betula alba* L. — Fehér Nyirfa. — *Weisse Birke*. — Fa vagy cserje. — Kéreg szürke, hasadékos; a fiatalabb törzsökön sima, fehér könnyen leváló külbőrrel. — Ágak vékonyak, hajlékonyak, vesszősek, gyakran lecsüngők, simák vagy gyantás pontoktól szemölcsösek. — Levelek száraltak, dülényded-tojás alakúak, hegyezettek, kétszer fűrészeltek, első ifjúságukban többnyire ragacsosak, a kinőttek merevek, fényesek. — Barkák a levelek kifejlése előtt és alatt virágzók, hengeresek, a porodás virágúak csúcsállók, lecsüngők, többnyire párosan ülők, sárgásak. — A termés barkák oldaltállók, sokkal kisebbek és vékonyabbak, egyenként, kocsánosak, zöldek, biborszinű bibékkel. — Terméstoboz hosszúdad-hengeres, barna, 1—1½'' hosszú, vastag. — Mag kerülékes; nálánál kétszer hosszabb szárnytól körül foglajva.

Erdőkben, különösen homoktalajokon; lapályokban, hegyekben és előhegységeken.

Ápril. — Május.

A szívós, erős fa jó tűzifát szolgáltat, igen jeles rajz-szént ad; főleg kerékgyártók által és más szerszámfának használtatik fel. A vastagabb ágak a kádároknak kitiűő abroncsokat szolgáltatnak, a galyak pedig fonásokra és seprőkre használhatók. — A kéregből a nyirfa olaj pároltatik, mely a bagaria bőr készítésére szükséges. — A leveleket különösen a juhok szeretik és sárga festésre is használhatók. — A tavaszkor megfűrt fa a czukortartalmas nyirfavizet szolgáltatja, melyből megerjesztése után, főleg északi vidékekben szeszestalt készítenek.

2. *Alnus*. Tournef. Égerfa.

Virágok egylakiak, barkákban. — Porodás bar-

kák kocsános paizsalaku murvából képezvék; minden murva alatt 4 mellékpikkely és 3 lepel. — Lepek csésze-szerűek, 4 osztatuak, 4 porodājuak. — Termés barkák ülő, pikkelynemű murvából képezvék; minden murva alatt két szabad maghon ül. — Bibe 2, szálszerű. — Murvák aljukon 4 mellék pikkelyecskével ellátvák, magéréskor megnagyobbítvák; a mellékpikkelyecskékkel való összenövésük folytán rövid 4—5- karélyuak, fásak, csúcsukon megvastagodvák, maradandók, tobozt képzők. — Makkocskák egymagvuak, szárnyakkal ellátvák vagy szárnyatlanok.

1. *Alnus incana* DC. — Hamvas Égerfa. — *Weisse Erle*. — Fa vagy cserje. — Levelek száraltak, tojásdadok vagy hosszas-tojásdadok, hegyesek, kétszer fűrészelték, két színűek; fölrszükön kopaszok vagy mégis meglehetősen kopaszok, sötétzöldek; alrszükön bolyhosak, kékesszürkék, szakáltalanok. — Virágok a levelek kifejlése előtt megjelenők. — Porodás barkák 2—4" hosszúak, hengeresek, sárgák, többnyire 3—ötjével együtt, lecsüngő fürtökben. — Termés barkák igen aprók, csak 2''' hosszúak, 3—ötjével; felálló fürtökben. — Terméstoboz ½" hosszú, fekete-barnaszínű.

Vizpartokon, patakok, mocsárok mellett.

Február. — Márczius.

Fája a vízben megkeményedik és vízépítésre különösen alkalmas; az asztalosok és esztergályosok szívesen feldolgozzák. — A kőreg a tímárok által cserzésre használtatik. — A leveleket a juhok igen kedvelik.

2. *Alnus glutinosa* Gärt. — Fekete v. Mezgés Égerfa. — *Schwarz oder Rotherle*. — Fa vagy cserje. — Levelek száraltak, visszás-tojásdadok vagy kerekdedek, tompák vagy csonkitottak, egyenlőtlenül fűrészelték, egyenlő színűek, mindkétrészen kopaszok, alrszükön világosabbak, a mellék-inak szögleteiben szakállosak, ifjú korokban ragacsosak. — Virágok és termés mint az előbbinél. —

Patakok mellett, berkekben jelentékeny erdőket képezve; mocsárookban, lapályos és hegyes vidékekben.

Február. — Márczius.

Használata az előbbiéhez hasonló.

3. család. **CUPULIFERAE.** Rich.

1. **Carpinus.** L. Gyertyánfa.

Virágok egylakiak, barkákban. — Porodás barkák tömöttek, hengeresek, pikkelyesek, tojásdadok. Sok poroda a pikkelyek alján elhelyezve; porhonok csúcson szakállosak. — Termés virágok laza vonalas barkákban; párosával egy vonalas hullékony murva hónaljában, mindenik egy levélnemű karélyos pikkelytől támogatva. — Lepel a maghonnal összenőtt; Karima-föli, fogsolt, maradandó. — Bibeszár 2. — Termés makknemű egymagvu, a levélneműleg kinövő 3-karélyu pikkelyektől támogatva.

1. **Carpinus Betulus** L. — Közönséges Gyertyánfa. — *Ge-meine Hainbuche. Weissbuche.* — Fa vagy cserje. — Levelek a virágokkal együtt megjelenők, száraltak, hosszúdad-tojásdadok, gyengén szivalaku aljjal, hegyesek, kétszer-türészeltek, kopaszok. — Barkák egyenként, lecsüngők. A porodások oldaltállók, ülők; pikkelyek sárgazöldek, rozsdaszínű csücsesal. Termés barkák csúcson állók kocsánosak; pikkelyek zöldek, bibék biborszínűek. — Terméstudok 3 karélyu; csücsök hosszaláncsás, a középső sokkal hosszabb, 1'' hosszú.

Dombokon és hegyeken zárolt állabokat képez vagy más fanemekkel elegyítve fordul elő.

Aprilis. — Május.

Fehér igen erős fája nagy szívóssága miatt különösen gép-fának alkalmaztatik. —

2. **Ostrya** Micheli. Veniczfa.

Virágok egylakiak, barkákban. — Porodás barkák tömöttek, hengeresek, pikkelyek tojásdadok. A sok poroda a pikkelyek alján elhelyezve. Porhonok csúcson szakállosak. — Termés virágok hosszal, laza barkákban,

párjával egy apró, hullékony murvától támogatva, minde-
 nik 2 egyenlő, aljukon összenőtt pikkelytől körülfogalva. —
 Lepel a maghonnal összenőtt, karima föli, fogasolt, mara-
 dandó. — Bibeszár 2. — Termések makkneműek,
 egymagvuak, a 2 levélnemű tojásdad pikkelytől körülzártak.

1. Ostrya carpinifolia, Scop. — Komlós Veniczfa. — Gemeine Hopfenbuche. — Fa. — Levelek a virágokkal együtt megjelenők, száraltak, gyengén szividomu aljból, hosszas- tojásdadok, hegyesen fűrészelték, kopaszok. — Barkák egyenként, lecsüngők. — Porodás barkák oldaltállók, ülők, pikkelyek sárgazöldek, rozdsaszínű csúcscsal. — Termés barkák csúsonállók, száraltak, éréskor a komlóéhoz hasonlóak, tojásdadok, lecsüngők, sárgásak.

Syn. Carpinus Ostrya L.

Déli vidékű erdőkben.

Aprilis. — Május.

A fa használata a gyertyánfaéhoz hasonló.

3. Corylus. L. Mogyoró.

Virágok egylakiak, a levelek előtt megjelenők. — Porodásvirágok hengeres barkákban; pikkelyek aljukon 2 pikkelyecskevel és 8 porodával ellátva. — Termésvirágok rügyalakuak, fedelékes pikkelyekkel; az alsó pikkelyek üresek, a felsőbbek mindannyian 2 viráguak. — Maghona lepellel összenőtt. — Bibeszár 2. — Termés makknemű, egy magvu; egy zöld, a széleken foszlányos buroktól körülvéve vagy körülzárva.

1. Corylus Avellana, L. — Közönséges Mogyoró. — Gemeine Haselnuss. — Cserje vagy fa nemű. — Levelek száraltak, kerektojásdadok vagy kerekdedek, gyengén szividomu aljjal; hegyezettek, kétszer-fűrészelték, elvéve szőrösek. — Levélszárak és fiatal galyak mirigyesen- sörtések. — Porodás barkák csúcson vagy oldaltállók, 2-2 egyenként egymás mellett, sárgás barnásak, lecsüngők. — Termés

virágok igen aprók csak 2''' hosszúak, pirosas sárgák, bíboros bibeszárakkal. — Termések oldaltállók, egyenként vagy csoportosak, hosszúdadok vagy gömbdedek. — Termésburok egyszerű, harangidomu, foszlányos-fogas, legfeljebb oly hosszú mint a termés.

Köves, csalitos dombokon, erdőszéleken főleg hegyes vidékekben; kertekben sokféle válfaja műveltetik.

Február. — Márczius.

A fiatal, szívós ágak abroncsokra dolgoztatnak fel. — A fájából készült szenet a festők használják. A termések magbélé mint jó ízű csemege igen kedvelt; úgyszintén jó ét-, égető- és festőolaj készül belőle.

2. **Corylus tubulosa** Wild — Csöves Mogyoró. — *Lamberts Haselnuss*. — Az előbbihez igen hasonló, de a termések egyszerű burka csöves-hengeres, a makkoknál hosszabbak, csúcsukon megkeskenyedvék, foszlányosan fogasok. — A termések béle fehér vagy piros.

Déli vidékekben gyakori, kertekben művelik.

Február. — Márczius.

Használata az előbbiéhez hasonló.

3. **Corylus Colurna** L. — Török Mogyoró. — *Türkische Haselnuss*. — Fa, lobor alaku koronával. — Levelek száraltak kerekded-tojásdadok, szividomu aljjal, bemetszett-fogasok. — A termések bürka mirigyés-sörtés, kettős; a külső 4 osztatu, a belső 3 osztatu, ujjas karélylyal.

Magyarhonban néhol erdőket képez, kertekben gyakran műveltetik.

Április. — Május.

Fája bútórokra dolgoztatik fel és egyébként is igen használható.

4. **Quercus**. L. Tölgyfa.

Virágok egylakiak. — Porodás virágok oldalt álló csoportosított, megszakadozott, petyhüdt, lecsüngő, sárga barkákban. Lepel ülő, csésze-szerű, 6—8 osztatu. Poroda 6—10. — Termés virágok rügyalakuak; az idei

galyakon csúcs és levélhórnáljban álló, fedeléken egymás fölött fekvő pikkelyekből képezvék, egyvirágúak. — Levele a maghonnal összenőtt; karima föli. — Bibe 3—4. — Termés makknemű, egy-rekeszű, egymagvu; a félgömbalakú, bőrnemű burokban ülő.

1. Quercus sessiliflora Sm. — Csoportos, Kocsántalan vagy Csupkátlan Tölgyfa. — *Steineiche. Traubeneiche.* — Fa. — Levelek száraltak, ifjúságukban hátsó részükön finom bolyhosak, később kopaszok; hosszúdad-visszás-tojásdadok, aljukon kikanyarítvák vagy a szárba keskenyedvék, öblös-karélyosak; karélyok tompák vagy tompásak, épüliek vagy néha szögletesen fogasok. — Levélszárak körülbelül $\frac{1}{2}$ —1'' hosszúak, és valamint az idei galyak is kopaszok. — Termés virágok úgy mint a makkok egyenként vagy 2—ötjével sűrűen egymásmellett ülők vagy igen rövid kocsánúak; kocsánok a makkéréskor is legfeljebb 3'' hosszúak. — Makkok tojás idomu hosszúdadok, 10—12'' hosszúak. — Burpikkelyek tojásdadok, tompák, simulók.

Syn. *Quercus Robur*. L.

Lapályokban és hegyekben erdőket képez.

Május.

Ezen valamint a következő fajok haszna igen nagy. — Fájuk mint épületi- és szerszámfa nagyrabecsült. — Kérgök cserző anyagot szolgáltat. — A makk főleg sertés hizlálásra használtatik, megpörkölvé pótkávét ad. — A gubenez-légy megszúrása által a levél-szárakon és leveleken gömbölyded kinövések, az u. n. gubonczok támadnak, melyek sok cseranyagot tartalmaznak és a festésben, gyógyszer-tárban és tinta készítésre nagy mértékben felhasználtnak. — Egy másik neme az itt előforduló kinövéseknek, az u. n. gubics, gubacs vagy suska, melyek a gubacsleány a kopáncson tett szúrása folytán és pedig csakis a kocsános tölgnél származnak. Kinézésre nézve szabálytalan púposak, és a bőrkészítésnél jönnek használatba.

2. Quercus pubescens Wild. — Bolyhos vagy Molyhos Tölgyfa vagy Magyalfá. — *Flaumige Eiche* — Fa vagy cserje. — Levelek száraltak, ifjúságukban alrészükön szürke-nemezűek, később bolyhosak, hosszúdad-visszástojásdadok, aljukon kikanyarítvák vagy a levelszárba

keskenyedvék, öblös-karélyosak és majdnem hasadtak; karélyok tompák, vagy tompásak, épélűek v. habosan-fogasok. — **Levélszárak** 3''—1'' hosszúak; valamint az idei galyak is erősen bolyhosak. — **Termés virágok** valamint a makkok egyenként vagy 2—ötjével sűrűen egymásmellett ülök, rövidebb vagy hosszabb kocsánuak, kocsánok a makkéréskor egész 1'' hosszúak. — **Makkok** tojásdadok, 4''—1'' hosszúak. — **Burpikkelyek** hosszúdadok, tompák, simulók.

Dombokon és alacsony hegyeken.

Május.

2. **Quercus pendunculata** Ehrh. — **Kocsános** vagy **Csupkás Tölgyfa**. — *Stieleiche. Sommereiche.* — **Fa**. — **Levelek** igen rövid száruak vagy majdnem ülök, ifjúságukban is kopaszok, hosszúdad-visszás tojásdadok, aljukon kikerekítvék vagy a levélszárba keskenyedvék; öblös-karélyosak, karélyok tompák, épélűek vagy néha szögletesen-fogasok. — **Levélszárak** körülbelül 1—3'' hosszúak; valamint az idei galyak is kopaszok — **Termés virágok** úgy mint a makkok eleintén rövid, végre 2—3'' hosszú kocsánokon laza, szakadozott füzérbén. — **Makkok** tojásidomu hosszúdadok, 1'' hosszúak. — **Burpikkelyek** tojásdadok, tompák, simulók. —

Főleg lapályokban, dombokon és alacsony hegyeken.

Május.

4. **Quercus Cerris** L. — **Csertölgy. Cserfa.** — *Zerreiche.* — **Fa** — **Levelek** száraltak, ifjúságukban a levélszárakkal és az idei galyakkal együtt szürke-nemezüek, később bolyhosak, öregségükben kopaszok is, hosszúdadok vagy hosszúdad-visszás tojásdadok, aljukon kikanyarítvák vagy a levélszárba keskenyedvék, öblösen, hasadtan bemetszettek; csücsök hegyes vagy hegyezett; épélűek vagy szögletesen fogasok egész szárnyasan hasadtak. — **Levélszárak** 1''—1'' hosszúak. — **Termés virágok** majd egyenként vagy 2—5 egymásmellett ülök, majd rövidebb majd hosszabb kocsánuak, egész füzéresen csoportosak; kocsánok a makkéréskor egész 1'' hosszúak. — **Makkok** hengeres-

kerékdedek, egész 15'' hosszúak. — Burpikkelyek vonalas-áralak-
 kuak, tekerőzve hátragörbitvék.

Syn. *Quercus austriaca*. Willd.

Dombokon és alacsony hegyekben, de lapályokban is előfordul.

Május.

4. *Fagus L.* Bükkfa.

Virágok egylakiak. — Porodás virágok majdnem gömbös, hosszú kocsánu, lecsüngő barkákban. — Lepel 5—6 osztatu. — Poroda 8—12. — Termés virágok párosan, egy közös buroktól körül foglalvák; burok gömbölyded, majdnem 4 karélyu vonalas murvaktól begöngyölve és azokkal összenőtt. — Lepel a maghonnal összenőtt, karrima föli, foszlányos. — Bibeszár 3. — Termések makkneműek, 3 élűek, egy magvuak; párjával a legnagyobbított, megkeményedett 4 rekeszü, áltokot mutató buroktól körülzártak.

1. *Fagus Sylvatica L.* — Közönséges Bükk. Bikkfa. — *Gemeine Buche. Rothbuche.* — Fa. — Levelek száraltak, tojásdadok, hegyesek, habosak, szélükön kissé fodrosak vagy nem világosan fogasok; szélükön és inaikon, a levélszárakkal és kocsánokkal, továbbá vagy murvákkal és leplekkel együtt selymes-bolyhosok, különben kopaszok; tavaszkor vitorzöldek, később sötétebb színűek. — Porodás barkák oldaltállók, hosszú kocsánuak, lecsüngők, sárgák. — A Termés virágok burkai egyenként csúcson és levélhonaljban elhelyezvék, rövid kocsánuak, telállók, párosak, magéréskor sokkal nagyobbak, tojásdad — 4 élűek, puha-sörtések, barnák. — Termések 3-élűek, barna színűek. — Kertekben egy változéka sötétzölles bíbor-szinű levelekkel, az u. n. vérszinű bükk jön elő.

A hegyések erdeiben.

Május.

Vöröses fája kitünő kemény tüzi és szerszámfát szolgáltat. — Hamuja jeles hamuzsirt ad. — A mag jó étolaj készítésére és sertés hizlalásra használható.

5. *Castanea* Tournef. Gesztenyefa.

Virágok egylakiak. — Porodásvirágok meghosszabított vonalas, felálló, csoportosított virágokból képzett barkákban. — Lepel csészenemű, 5—6 osztatu. — Poroda 10—20. — Termésvirágok egyenként vagy 2-hármával, egy közös burtól betakarva. — Bur harangalaku, 4 hasábu, vonalas murvákka ellátva. — Lepel a maghonnal összenőtt, karima föli, 4—8 hasábu. — Maghonn 5—8 rekeszű, rekeszek 2 rügyűek. Bibe 5—8. — Magvak makkneműek, egyrekeszűek és egymagvuak, 1—hármával a megnagyobbított, megkeményedett, 4 kopácsú, áltokot mutató burtól egészen körülzárva.

1. *Castanea sativa* Mill. — Szelid gesztenyefa. — *Gemeiner Kastanienbaum*. — Fa. — Levelek száraltak, hosszúdad-láncsások, hegyezettek, kikanyarítvák és bökősek, fogasok, bőrősek, vidorzöldek, kopaszok, fényesek. — Porodás barkák levélhónaljállók, felállók, sárgák, 6'' hosszúak. — A termésvirágok burai egyenként a porodás virágok alján vagy a levélhónaljban ülők, felállók, zöldek, a magérésekor sokkal nagyobbak, gömbes tojásdadok, tüskések. — Magvak majdnem félgömbalakuak, lapított aljjal, sötétbarna színűek.

Syn. — *C. vulgaris* Lam.

C. vesca. Gaertn.

Fagus Castanea L.

Kertekben és szőlőkben igen gyakori, sőt Magyarhon némely vidékein erdőket is képez.

Junius. — Július.

A gesztenyefa magvai, a gesztenye, megfőzve és megsütve kedvelt csemegét szolgáltatnak. — A fa jeles asztalos és bognárfa; különösen jó és tartós szőlő karók készülnek belőle.

4. Család **ULMACEAE**. Mirb.

1. *Ulmus* L. Szilfa.

Virágok tökélyesek, oldalt az ágakon csoportosan,

a levelek előtt megjelenők. — Lepel harangalaku 4—5 vagy 8 hasábu, elfonyadó. — Porodák száma a lepel alján, annyi mint a lepel csücsök-é. — Maghon 1, szabad, föli. — Bibeszár 2. — Szárnytermés hártvás, lapított, egymagvu.

1. **Ulmus campestris** L. — Közönséges vagy Sima Szilfa. — Alásfa. — *Feld Ruster. Rusten. Feld Ulme.* — Fa, ritkán cserjés. — Virágcsoportok oldaltállók, majdnem ülők, gömbösek, felállók. — Leplek világos pirosak, ritkábban zöldesek. — Porhonok biborszínűek. — Termések visszás-tojásdadok vagy kerekdedek, kopaszok. — Levelek sötét zöldek, száraltak, tojásdadok vagy hosszúdadok, aljukon egyenlőtlenek, részint szivalakuak, lekerekítvék vagy majdnem ékalakuak, hegyesek vagy hegyezetttek, kétszer fűrészelték, ifjúságukban néha rövid-bolyhosak, hátul az oldal-inak szögeiben fehéresen szakllosak, ugyanazon ágakon alakra és nagyságra nézve igen változó konyak.

Változékok:

a) **U. c. scabra.** — Ágak nem birnak paraszányakkal. Levelek különösen felrészükön érdesek.

Syn. *U. montana* et *U. major* Sm. — *U. minor* Reich.

b) **U. c. glabra** — Ágak nem birnak paraszárnyakkal. — Levelek simák. — *U. glabra* Sm.

c) **U. suberosa.** Ehrh. — Ágak paraszárnyasok. — Levelek simák vagy érdesek. — Paraszilfa.

Ligetekben, berkekben, erdőkben, legelőkön, lapályos és hegyes vidékekben közönséges.

Márczius. — Aprilis.

Ezen és a következő nem fája jó tñzi ez szerszámfát szolgálta.

2. **Ulmus effusa** Wild. — Érdes vagy nyolczporodás Szilfa. — *Langstieliger Ruster oder Ulme.* — Fa. — Virágcsoportok oldaltállók, száraltak, lecsüngők. — Leplek és kocsánok pirosak vagy zöldek. — Porhonok biborszínűek. — Termések gömbösek vagy tojásdadok, szélükön bolyhosan pillások, különben kopaszok.

— Levelek száraltak, tojásdadok vagy hosszúdad-tojásdadok, aljukon egyenlőtlenek, rézsűtszividomuak, lekekerítvék vagy majdnem ék alakúak, hegyesek vagy hegyezetttek, kétszer fűrészelttek; felrészükön kopaszok vagy rövid merev szőrökkel érdesek, alrészükön pelyhesek.

Syn. U. *pendulata* Lam.

U. *octandra* Schk. — Valtozék 8. porodával.

Az előbbivel együtt jön elő, de ritkább.

Márczius, — Aprilis.

5 család **CELTIDAE**. Duby.

1. *Celtis*. Tournef. Czeltisz.

Virágok tökélyesek vagy csupán porodások, a levelekkel együtt megjelenők. — Lepel harangalaku 5—6 osztatu, elfonyadó. — Porodák a lepel alján; 5—6 — Maghon 1, szabad, föli. — Bibeszár 2. Csontár egymagvu. —

1. *Celtis australis* L. — Déli Czeltisz. — *Gemeiner Zürgelbaum*. — Fa vagy cserje. — Levelek száraltak, tojásdad-láncsások, hegyezetttek, élesen fűrészelttek, aljukon egyenlőtlenek, felrészükön érdesek, alrészükön puhák és rövid bolyhosak. — Virágok kocsánosak, egyenként a levélhónáljban és 2—hármával az ágakon. — Lepel zöldes. — Csontár gömbös, fekete, borsó egész yadcseresznye nagyságu. —

Kertekben és parkokban, néha elvadulva is.

Május.

A gyümölcs megehető. — Fája nagy szívóssága miatt különösen ostor nyelekre és puskaveszűkre alkalmas.

6. család **MOREAE**. Endl.

1. *Morus*. L. — Szederfa.

Virágok egy-vagy kétlakiak sűrű füzérekben. — Porodás virágok: lepel 4 osztatu. Poroda 4, a lepel alján elhelyezvék és annak csücs keivel ellenesek. — Termés

virágok: Lepel 4 szirmu. Maghon 1, töli. — **Bibészar 2.** — Termések egymagvuak a lével telt lepel-től körül zárva, összetett álbogyóvá (összgyümölcs) összenöve.

1. Morus alba L. — Fehér Szeder vagy Eperfa. — *Weisser Maulbeerbaum.* — Fa. — Levelek száraltak, tojásdadok vagy hosszúdad tojásdadok, hegyesek vagy hegyezett, aljukon gyakran szividomuak, osztatlanok vagy szabálytalanul kimetszettek és karélyosak, durván és egyenlőtlenül fűrészelték, mindkét részt kopaszok és simák. — A porodás virágok füzerei hengeres-hosszúdadok. — A termés-virágok füzerei hosszúdad-tojásidomuak, körülbelül oly hosszúak, mint a füzér kocsána. — Leplek sárgás zöldek, kopaszok. — Bibék kopaszok. — Összgyümölcsök fehérek, ritkábban vörösek vagy feketék.

Keletről származik; nálunk igen gyakran tenyésztetik.

Május.

Levelei a selyemhernyóknak táplul szolgálnak. Az édeses gyümölcsök megehetők.

2. Morus nigra L. — Fekete Szeder vagy Eperfa. — *Schwarzer Maulbeerbaum.* — Fa — Levelek száraltak, tojásdadok vagy hosszúdad-tojás idomuak, hegyesek vagy hegyezett, aljukon többnyire szividomuak, osztatlanok vagy szabálytalanul kimetszettek és karélyosak, durván és egyenlőtlenül fűrészelték, felrészükön kissé érdesek, alrészükön finomszörűek. — A porodás virágok füzerei hengeres hosszúdadok. — A termés virágok füzerei tojásdad hosszúdadok, hosszakkak a füzér kocsánál, a gyümölcs érésekor majdnem ülök. — Leplek sárgás zöldek, szélükön szörösek. — Bibék durva szörösek. — Összgyümölcsök biborosan feketék.

Persziából származik; nálunk kertekben gyakran tenyészlik.

Május.

A borizfi gyümölcsök kedveltetnek.

2. Broussonetia. Willd. Papirszederfa.

Virágok kétlakiak füzerekben. — Porodás virá-

gok hengeres, sűrű füzérekben. — Lepel 4 osztatu, csücsök tojásdad. — Poroda 4. — Termés virágok gömbös füzérekben, gömbös vaczokon ülök. — Lepel ali, kupacsalakú, 3–4 fogu. — Maghon 1, szabad. — Bibeszár 1, szálszerű. — Termések egymagvuak, a leves lepeltől körülfogva, összetett gömbös álbogyóvá (összgyülmöles) öszenőve.

1. Broussonetia papyrifera Willd. — Közönséges Papir Szederfa. — *Gemeiner Papiermaulbeerbaum.* — Fa. — Levelek váltakozók, tojásdadok vagy majdnem szivalakuak, hegyezett, fűrészelt, osztatlanok vagy különféleképen kikanyarítvák és karélyozottak, fölül érdesek, alul a levél nyéllal együtt szürke nemezűek. — A porodás virágok füzérei hosszúnyelűek, 1" hosszúak és hosszabbak; függök, szürkés zöldek sárga porhonokkal. — A termés virágok füzérei rövid nyelűek, lehajlók, zöldek, borsónyi nagyságuk. — Bibeszár bibor színű. — Összgyümlöcsök sötét pirosak.

Syn. *Morus papyrifera* L.

Keletindiából származik; díszkertekben gyakori.

Május.

A gyümölcsök édesek, élvezhetőek. — A Chinaiak a faháncsából finom papírt készítenek.

7. család **PLATANEAÉ.** Lestiboud.

1. Platanus L. Boglárfa.

Virágok egylakiak, gömbös barkákban. — Lepel hiányzó. — Porodás barkák: Poroda sok egy gömbalakú vaczokon, apró pikkelyek által egymástól elválasztva. — Porodák fent lecsipettek, 2 egymástól elvált, egyrekeszű porhont hordván. — Termés barkák: Maghon számos egy gömbös vaczokon, pikkelyek által elválasztvák, mindenik egy áralaku bibeszárral. — Gyümölcsök makkneműek, visszas-tojásdadok, bökősek, egymagvuak, aljukon szőrök által körülvettek. — A fák fehéres kérge évenként a sima világos zöld törzsfelülettől darabokban leválik.

1. Platanus occidentalis L. — Virginiai Boglárfa. — *Abend-*

ländische Platane. — Fa, meglehetősen fölféle álló ágakkal. — Levelek száraltak, majdnem körösek 5 szegűek, gyengén karélyosak, nagy foguak, aljukon kissé ékalakuak, az ifjabbak alul puhaszörűek. — Pálhák fogasok. — Virágfejecskék 2—5 hoszú lecsüngő száron egymástól elválva ülnek. Termésgombok 1' átmérőjűek, barna színűek.

Észak amerikából származik; díszkertekben [és fasorokban gyakran ültetik.

Május.

Ezen és a következő nem fája mint szerszámfa jól használtató.

2. *Platanus orientalis* L. — Napkeleti Boglárfa. — *Morgenländische Platane.* — Fa kiterjesztett ágakkal. — Levelek száraltak, újjason 5-karélyuak, aljukon ékalakuak; karélyok láncásak, öblösek. — Pálhák majdnem épélűek. — Virágok mint a másik nemnél.

Syn. *P. Pacerifolia*. Willd.

Keleti származásu és az előbbihez hasonlólag mivelletik csakhogy ritkább.

Május.

8. család **SALICINEAE**. Rich.

1. *Salix* L. Fűzfa.

Virágok kétlakiak, barkákban. — Murvák pikelyesek, osztatlanok, maradandók vagy hullékonyak. — A lepel helyett 1—2 mézmirigy. — Porodásvirágok: Poroda 2, [ritkán 3—8. — Porodaszálcsák egymástól elváltak vagy páronként a középig vagy egész hosszukban össze vannak növe. — Termésvirágok: Terme 1, szabadon áll. — Bibeszár 1, vagy hiányzó, bibe 2, egész vagy 2 osztatu. — Tok két kopácsu, egyrekeszű, sok magvu. — Magvak egy szőr-üstökkel tetőzvék.

1. *Salix alba* L. — Fehér Fűzfa. — *Silberweide, Felberbaum.* — Fa, 50' magasságig. — Ágak sárgás-vörösek, zöldes-barnásak

vagy sárgák. — Barkák a levelekkel együtt megjelenők, hengeresek, a porodás virágokéi sárgák, a termés virágokéi zöldek. — Barkapikkelyek egyszínűek, maradandók vagy hullékonyak. — Poroda 2, külön állók, porhonok sárgák. — Maghon tojásdad, utoljára kopasz, ülő vagy rövid kocsánu, kocsán legfeljebb oly hosszú mint a mézmirigy. — Levelek láncások, vagy hosszúdad-láncások, hegyezett, fűrészesek, felrészükön sötét zöldek, alul fehéres szürkék, mindkét részen vagy legalább alól selyem szőrűek.

Syn. — *S. vitellina* L. Sár Fűzfa. — Dotterweide.

Berkekben, patakok mellett, réteken.

▲ *Aprilis.* — *Május.*

A fatörzs szükségben épületfának és csekélyebb tűzifának az ágak rózsének, a galyak különféle fonó művekre, főleg kosárfonásra használtatnak.

2. *Salix fragilis* L. — Törékeny vagy Csörege Fűzfa. — *Bruchweide.* — Fa 20—30' magas vagy cserjés. — Ágak az üzletknél igen törékenyek, vörösek, sárgás vagy zöldes barnák vagy sárgák. — Barkák a levelekkel együtt megjelenők, hengeresek, a porodás virágokéi világos sárgák, a termés virágokéi zöldek. — Barkapikkelyek egyszínűek, a termés érése előtt lehullók. — Poroda 2, külön állók, porhonok sárgák. — Maghon tojásdad kúpalaku, kopasz, kocsános, kocsánok kétszer oly hosszúak mint a mézmirigy. — Bibeszár rövid, bibék elálló. — Levelek láncások, vagy hosszúdad-láncásak, hegyezett, fűrészesek; felrészükön zöldek, fénylők, alul szintelenebbek vagy kékes harmatosak, mindkét részen csupaszok vagy ijjuságukban alul selyemszőrűek.

Syn. — *S. decipiens.* Hoffm.

Egyenlő színű levelekkel.

S. Russeliana. Koch.

Alul kékes-harmatos levelekkel.

Legelőhön, rétszéleken, patakpartokon, berkekben. —

▲ *Aprilis.* — *Május.*

Kertek kerítésére, folyam építéseknél használtatik. — A keserű kérésgyógyhatásu. —

3. *Salix amygdalina* L. — Mandolalevelű Fűzfa. — *Mandel Weide*. — Alacsony vagy fanemű cserje hajlékony csupasz ágakkal, melyek barna, sárgás vagy vöröses színűek. — Barkák a levelekkel együtt megjelenők, vonalas-hengeresek, a porodás virágokéi sárgák, a termés virágokéi zöldek. — Barka pikkelyek egyszínűek, maradandók. — Poroda 3, különálló, porhonok sárgák. — Maghon tojásdad kúpalaku, kopasz, kocsános, kocsánok 2–3-szor oly hosszúak mint a mézmirigy. — Bibék majdnem ülők, vízszintesen kiterpeszkedvők. — Levelek láncások, hosszúdad-visszás láncások, hegyesek vagy hegyezett, fűrészesek, felül sötét zöldek, alul szintelenebbek vagy kékes-harmatosak, mindkét részen kopaszok.

Syn. *S. triandra* L.

Egy színű, alul kissé szintelenebb levelekkel.

S. amygdalina L.

Kétszínű, hátul kékes harmatos, levelekkel.

Patakok partjain, berkekben.

Aprilis. — Május.

Használata olyan, mint a *S. alba*-é.

4. *Salix purpurea* L. — Csigolya Fűzfa — *Bachweide*. —

Alacsony vagy fanemű egész 20'-nyi magas cserje. — Barkák ülők, aljukon pikkelyes murvakkal ellátvák, hengeresek, a levelek előtt megjelenők. — Barka pikkelyek 1 színűek, csúcsukon feketések. — Poroda 2, középig vagy egészen a csúcsig össze vannak növe. Porhonok eleintén biborszínűek, azután sárgák, elvirágzás után feketék. Maghon tojásdad vagy kerületes, hegyes, ülő. — Mézmirigy a maghon aljáig fölérő. — Bibék majdem ülők, fejalakuk. — Levelek visszástojásdad-láncások, a csúcs felé kiszélesedvők, hegyezett, elül fűrészesek, 2 színűek; felül sötétzöldek, alul kékes harmatosak, mindkét részen kopaszok.

Syn. *S. monandra* Hoffm.

S. Lambertiana Sm.

Vizpartokon, árkok mellett, berkekben.

Márczius. — Aprilis.

Az igen szívós ágak fonómunkákra és rőzsenyalábok készítésére használatnak. A kéreg gyógyhatásu.

5. Salix viminalis L. — Kosár vagy kötőfűz. — *Korbweide*. — Cserje vagy alacsony fa egész 20' magasságig. — Ágak hajlékonyak, szívósak, sárgák vagy barnák, csupaszok vagy szürkenemezűek. — Barkák ülők, aljukon pikkelyes murvával ellátva, a levelek előtt megjelenők. — Barka pikkelyek 2 színűek, csucsukon feketések. — Porodásbarkák hosszudad-hengeresek, vastagok, sárgák. — Poroda 2, külön álló, porhonok sárgák. — Termésbarkák hengeresek, szürkés zöldek. — Maghonok tojásdad kúpalakuak, nemezesek, ülők. — Mézmirigy a maghon aljáig fölérő. — Bibeszárak hosszadalok, bibék hátrafelé hajlottak. — Levelek hosszaláncsások vagy vonalas-láncsások, hegyezettek, gyengén kikanyarítva vagy épélűek, felül kopaszok, sötét zöldek, alul selyemszőrűek, ezüstösen fénylők, szélükön göngyöltek. —

Vizpartokon, mocsárookban, lapályos vidékek berkeiben.

Márczius. — Aprilis

Az ágak kosárfonásra kitérők. —

6. Salix caprea. — Kecske fűzfa. — *Sahlweide. Palmweide*. — Cserje vagy csekély magasságú fa, vastag sárgás vagy barna ágakkal. — Barkák ülők, vastagok, aljukon pikkelyes murvával ellátva, a levelek előtt megjelenők. — Barka pikkelyek 2 színűek, csucsukon feketések. — Porodásbarkák tojásdadok vagy hosszudad-tojásdadok, világossárgák. — Poroda 2, különálló. — Termésbarkák hengeresek. — Maghon kúpalaku, nemezes, kocsános, kocsánok 4—6 szor hosszabbak a mézmirigyeknél. Bibék majdnem ülők, hosszadalok. — Levelek tojásdadok vagy körkörösök, hegyezettek, habosan csipkésék vagy épélűek; felül sötét zöldek, csupaszok vagy ifjúságukban pelyhezettek, alul kékes-nemezűek. —

Erdőkben, vágásokban, erdőszéleken, patakok mellett hegysekben gyakori. — Erdei gyomnak tekintetik.

Márczius. — Aprilis.

A fa finom hasíthatóságánál fogva kosarak és sziták készítésére alkalmas.

7. Salix babylonica L. — Szomorú Fűzfa. — Trauerweide. Thränenweide. — Csekély magasságu fa, lecsüngő hajlékony gallyakkal, — Porodás barkákkal biró fák egész Európában hiányzanak. — Termés barkák a levelekkel együtt megjelenők, száraltak. — Maghonok tojásdad- kupalakuak, ülők, kopaszok. — Mézmirigyek a maghon aljáig fölérők. — Levelek keskenyláncások, hosszan hegyezettek, élesen fűrészesek, csupaszok; alul kékes- harmatosak. — Változéka is van csigaalakulag- göngyölt levelekkel.

Keletről származik; kivált kutak mellett kertekben és temetőben ápolják.

Április. — Május.

A gallyak kosárfonásra használhatók.

2. Populus L. Nyárfa.

Virágok kétlakiak, barkákban. — Murvák pikelyesek, hasítottak, maradandók vagy hullékonyak. Lepel egy harántosan elmetezett kupacshoz hasonló. — Porodás virágok. Poroda 8—30, külön álló. — Termésvirágok: Maghon 1. külön álló. — Bibeszár 2, igen rövid, bibék épek vagy 2—4 osztatuak. — Tok 2 kopácsu egy rekeszü. — Magvak számos szőr-üstökkel ellátvák. — Virágok mindannyinál a levelek előtt jelennek meg. —

a) Barkapikkelyek pillások. — Poroda 8.

1. Populus alba L. — Fehér Nyárfa. — Weisspappel. Silberpappel. — Fa 60—80' magasságig. — Rügyek nemezesek, nem ragacsosak. — Barkák a gallyak hegyein halmozottak, hengeresek, a porolás virágokéi biborszinűek, azután sárgák, a termés virágokéi zöldesek. — Barkapikkelyek elül egyenlőtlenül fogasok vagy majdnem épélűek, pillások. — Poroda 8. — Bibék többnyire 2-osztatuak. — Tokok tájásdadok vagy kerektojásdadok, hegyesek, vagy tompák

egyenlőtlenül-szögletesen-fogasok; felül az ifjúságban nemezesek, azután csupaszok, sötét zöldek, fénylők; alul a levélnyelekkel együtt, valamint a gallyak is szürkenemezűek, későbbi korokban meglehetősen csupaszok, a csúcson álló gallyakéi újjasan- 5 karélyuak, szivalaku aljjal.

Berkekben, vizpartokon, kertekben.

Márzius. — Aprilis.

Ezen és a következő nemek puha fája asztalos munkákra, faragások, fapapucsok és egyéb eszközök előállítására használtatik.

2. Populus canescens Sm. — Szürke vagy Szőke Nyárfa. — *Graupappel.* — Fa vagy cserje. — Rügyei zöldek fehérek, nem tojásdadok. — Barkák gesztenye színűek. — Levelek alul ifjúságukban a levélnyelekkel és gallyakkal együtt szürke nemezűek, későbbi korokban csupaszok, világos zöldek, a csúcson álló gallyakéi szivalakuak, nem karélyosak. — A többi úgy mint *P. alba*-nál. —

Lapályos vidékek berkeiben.

Márzius. — Aprilis.

3. Populus tremula L. — Rezgő Nyárfa. — *Zitterappel.* *Espe.* — Fa vagy cserje. — Rügyek csupaszok, tapadósak, — Barkák a gallyak hegyén halmozottak, hengeresek, vastagok, gesztenyeszínűek. — Barka pikkelyek elől újjasan hasítottak, sűrűen pillások — Poroda 6 — Bibék 2—8 osztatuak. — Tokok tojásdad kúp alakúak. — Levelek tojásdadok vagy kerekerek, hegyesek vagy hegyezetttek, szögletesen vagy kikanyarítva fogasok, egy-színűek, világos zöldek, a levélnyelekkel és gallyakkal együtt csupaszok, legfeljebb ifjúságukban egyes elálló szőrökkel ellátvák. — A levelek hosszú lapított levélnyeleken csüngenek, melyek a leggyengébb széltől mozgásba hozatnak, miértis ezen fa rezgő nevet nyert.

Erdőkben, vágásokban, erdők széléin, különösen hegyes vidékeken gyakori. — A Salix caprea-hoz hasonlólag erdei gyomnak tekintik

Márzius. — Aprilis.

b.) Barkapikkelyek csupaszok. — Poroda 12—30.

Populus nigra L. — Fekete Nyárfa. — *Schwarzpappel.*
 — Fa, kiterjeszkedett, elálló ágakkal. — Rügyek csupaszok, ragacsosak. — Barkák a gallyak hegyein halmozottak, hengeresek, a porodásvirágokéi biborszínűek, a termés virágokéi sargászöldek. — Barkapikkelyek elől ujjasan-hasítottak, csupaszok. — Poroda 12–30. — Tokok gömbösek. — Levelek dülényded- vagy 3 szegű-tojásdadok, hosszsan-hegyezetttek, fűrészesek, egyszínűek, sötét zöldek, fényesek, a levélnyelkekkel együtt csupaszok.

Patakok, utak mellett, legelőkn, berkekben igen közönséges; diszkertekben gyakran ültetik.

Április.

A rügyek kellemes szaga balzsamos gyantát izzadnak ki, mely az illatszerészeknél, különösen hajkenőcs készítésre, továbbá gyógyszerárakban is használtatik.

5. Populus monilifera Ait. — Kanadai vagy Virginiai Nyárfa. — *Kanadenser oder virginische Pappel.* — A *P. nigra*-tól az által különbözik, hogy a levelek élei finomszőrűek. —

Syn. *P. canadensis* Michx.

Észak-amerikából származik; diszkertekben és fasorokban gyakori.

Április.

6. Populus pyramidalis. Rozier. — Jegenye vagy Olasz Nyárfa. — *Pyramiden oder Italienische Pappel.* — Fa, fölfelé álló, lóbor alakulag elhelyezett ágakkal. — A többi ép úgy mint *P. nigrá*-nál. — Termésvirágokkal bíró fák nagyon ritkák.

Keletről származik, az utak mellett és mint határfa is általánosan tenyésztetik. —

9. Család DAPHNOIDAE.

1. Daphne L. Boroszlán.

Virágok tökélyesek. — Lepel töltséres, többnyire színes, hullékony; pereme 4 osztatu. — Poroda 8, a lepel csövébe illesztve, 4 belőlök hosszabb. — Maghón, föli, szabad. — Bibeszár 4, bibe egyszerű. — Csontárja egymagvu, puha vagy borszerű hússal. —

1. *Daphne Mezereum* L. — Farkas Boroszlán. Farkas hárs. — *Gemeiner Seidelbast*. — Cserje, 2—4' magas. — Ágak kopaszok, meztelenek, a végek felé levelesek. — Levelek ékszerűen-láncsások, a levélszárba átmenők, hegyesek, épélűek, kopaszok. — Virágok a levelek előtt megjelenők, többnyire hármanként oldalt ülők, szakadozott, látszólagosan csúcsnáló füzéert alkotva. Lepel piros. — Termések gömbösek, levelesek, biborszínűek, a levelek alatt állók.

Erdőkben, különösen hegyes vidékeken gyakoribb.

Márczius. — Aprilis.

Kellemes, de bódító szagú virágai végett kertekben mint díszcserje miveltetik. — A kéreg edzősége miatt a gyógyászatban használtatik.

B. Monopetalae.

Virágburok kettős, a csészéből és az egylevelű pártából alakítva.

10. Család. **LONICERAE**. Endl.

1. *Sambucus* L. Bodza.

Virágok tökélyesek. — Csészecső a maghonnal ösenőtt, karima föli, aprón 5-fogu, maradandó. Párta föli, kerék alaku, 5 osztatu. — Poroda 5, a párta csövébe illesztve. — Bibeszárak hiányzó. Bibe 3—5. — Bogyó leves, elsatnyulás folytán egyrekeszü, 3—5₂ magvu.

1. *Sambucus nigra* L. — Közönséges gyepü vagy fekete Bodza. — *Gemeiner Hollunder*. — Fa vagy cserje, egész 20' magas. — Törzs fás és valamint az ágak is féher béllal kitöltvék, hengeres. — Levelek ellenesek, szárnyasok, levélke 5—7, hosszások vagy láncsások, hegyezett, tűrészesek, csupaszok vagy alrészükön pelyhesek, némelykor szárnyasan hasadtak. — Pálhák elsatnyultak. — Virágok lapos bogernyőkben, a bogernyő főkocsánai ötönként. — Virág

gok szagosak, sárgás fehéresek. — Porhonok sárgák. — Bogyók feketék.

Kerítések mellett, berkekben, erdőkben, falvakban, mindig az emberi lakhelyek kísérője.

Június. — Július.

Gyümölcseiből némelyektől kedvelt befőttet csinálnak és valamint a virágok is gyógyhatásuak. — Az ágakból a belet eltávolítván, üres hengereket alkotnak, melyek valamint a bél is különféle czélokra felhasználhatók.

2. Sambucus racemosa L. — Fürtös vagy Vörös Bodza.
— *Traubiger Hollunder.* — Cserje. — Törzs fás, egész 10' magas valamint az ágak is barnás bélel kitöltve, hengeres. — Levelek ellenesek, szárnyasok, levélke 5—7, hosszasok vagy láncások, hegyezett, fűrészesek, csupaszok vagy alól pelyhesek. — Pálhák elsatnyultak. — Virágok tojásdadok, csokrokban. — Párták zöldek, tömöttek. — Porhonok sárgák. — Bogyók biborszínűek.

Erdőségeken, patakok mellett, vágásokban erdőségek elején; gyümölcse miatt parkokban mivelik.

Április. — Május.

2. Viburnum L. Bangita.

Virágok tökélyesek vagy pedig a szélen állók terméketlenek és nagyobbak. — Csészecső a maghonnal összenőtt, karima föli, aprón 5 fogu, maradandó. — Párta föli, kerék alaku, 5 karélyu. — Poroda 5, a párta csövébe illesztvék. — Bibeszárak hiányzóak, bibe 3. — Bogyó leves, egymagvu. —

1. Viburnum Opulus L. — Kánya Bangita. — Gemeiner Schneeball. — Cserje, ritkán fanemű, egész 12', ágak a levélszárakkal és a kocsánokkal együtt csupaszok. — Levelek ellenesek, 3—5 karélyuak, felül csupaszok, alól pelyhesek, karélyok durván és egyenlőtlenül fogasok. — Virágok lapos bogernyőkben, a szélen állók párkányt képezve, sokkal nagyobbak mint a belsők, terméketlenek. — Párták fehérek. — Bogyók gömbösek, biborszínűek. — Kertekben diszcser-

jének egy változatát nevelik, mely csupa terméketlen és gömb alakba csoportosuló pártákat tartalmaz; s ezeket „hólabdáknek” szokták nevezni.

Patakok mellett, berkekben, parkokban, lapályok és dombos-hegyes vidékekben, nedvesebb erdőségek elején.

Május. — Június.

A bogycskából szeszt lehet főzni — Fája csizma szegeknek és pipa száraknak igen alkalmas. —

2. Viburnum Lantana L. — Ostorném Bangita. — Wolliger Schneeball. — Cserje egész 6' magas. — A fiatal hajtások a levélszárakkal és kocsánokkal együtt durván nemezesek. — Levelek ellenesek, tojásdadok, gyakrabban szivesek, tompák vagy hegyesek, fűrészszélűek; felül kevésbé, alól sűrűbben csillag szőrökkel ellepvek, gyakran szürke nemezesek. — Virágok lapos bogernyőben, mindannyi egyenlő alkotású és termékenyek. — Párták piszkos fehérek. — Bogycskák hosszasok, kissé lapítottak, eleinte halványzöldek azután vörösek, utoljára feketék.

Sövények mellett, parkokban, berkekben, dombokon, erdőségek elején. —

Május. — Június.

A hosszú egyenes hajtások pipaszáraknak, a fiatal ágak a kéreg barnafestésre használhatók. —

3. Lonicera L. Loncz.

Virágok tökélyesek. — Csészecső a maghonnal összenőtt, karima föli, aprón 5 fogu, maradandó vagy lehulló. — Párta föli, csökés, fölfelé kitágult, majdnem 2 ajakos vagy 5 osztatu. — Poroda 5. a párta csővébe illesztvük. — Bibeszár 4. — Bogycskák levelesek vagy húsosak, szabadok, vagy párjával összenöttek, 1—3 magvuak. —

1. Lonicera Caprifolium L. — Jerikói Loncz. Kecskeszakál. — *Wohlriechendes Geissblatt.* — Cserje. — Ágak tekergőzők, csupaszok. — Levelek ellenesek, kerülékesek vagy visszás tojásdadok, tompák vagy kissé hegyesek, épélűek, csupaszok; alól fehéres zöldek, a

legalsóbbak száraltak, a következők összenöttek, a legfelsőbbek kerülé-
kes vagy kör alakú átnőtt levélbe egyesítvék. — Virágok 5—6-jával
környben, a csúcson állók a levélen ülnek. — Párták $1\frac{1}{2}$ " hosszúak,
különösen estefelé igen kellemes szagúak; a kivirágzás előtt biborszí-
nűek, azután rózsaszínűek vagy fehérek, utoljára sárgások, 2 ajkuak,
felső ajak 4 fogu, alsó ajak keskeny, osztatlan. — Bogyók gömbösek,
szabadok, skarlátpirosak.

*Élő kerítések, sövények mellett, csalitos, bozótos he-
lyeken, — Kertekben mint disznóvénnyelugások befuttatására
általánosan műveltetik.*

Május. — Június.

11. család OLEACEAE. Lindl.

1. Ligustrum L. Fagyal.

Virágok tökélyesek. — Csész e szabad, rövidcsövű,
4 fogu, lehulló. — Párták a vaczokon, töltésresek; karima
4 osztatu. — Poroda 2, a pártához nőtt. — Maghon 1,
föli, bibeszár 1, bibe 2-osztatu. — Bogyók 2-reke-
szűek, rekeszek 1—2 magvuak.

1. *Ligustrum vulgare* L. — Vesszős Fagyal. — *Gemeine
Rainveide. Liguster.* — Cserje. — Levelek ellenesek, hosszások
vagy hosszaláncsások, hegyesek, épélűek, csupaszok. — Virágok
csúcsonálló csokrokban. — Párták fehérek, erős, kellemetlen sza-
guak. — Bogyók feketék.

*Élőkerítésekben, erdők elején, sövények mellett közön-
séges, parkokban művelik.*

Június. — Július.

A bogyók leve a bor-vörösre való festésére, a kemény fa
asztalos és esztergályos munkákra használtatik.

2. Syringa L. Lila.

Virágok tökélyesek. — Csész e, rövid csövű 4 fogu,
maradandó. — Párta a vaczkon, töltéses, karima 4 osz-
tatu. — Poroda 2, a pártára illesztve. — Maghon 1,

föli, bibeszár 1, bibe 2 osztatu. — Tok lapított szárny-
talan, 2 kopácsu, kopácsok csnakalakuak, rekeszek 2-mag-
vuak. —

1. *Syringa vulgaris* L. — *Orgona Lila. Szelenczefa. —
Gemeiner Flieder.* — Cserje. — Levelek ellenesek száraltak, szí-
vesek, hegyezettek, épélűek, csupaszok. — Virágok csúcsnáló
csokrokban. Párták világos violaszínűek, lilaszínűek vagy fehérek, jó-
szaguak.

*Élőkerítésekben, szőlők mellett, bozótos helyeken; ker-
tekben általánosan művelik. —*

Április. — Május.

Fája igen szép fényt vesz fel; asztalosok és esztergályosok szí-
vesen feldolgozzák.

3. *Fraxinus* L. Kőrifsa.

Virágok tökélyesek vagy pedig egy vagy kétlakiak.
— Csésze és pártá 4-osztatu vagy mindkettő hiányzó.
Poroda 2, a pártához növe vagy ha ez hiányzik a va-
czokra illetve. — Maghon 1, föli, bibeszár 1, bibe
2-osztatu. — Termés hosszukás, lapított, száraz, hár-
tyás szárnyba végződő, 1—2 rekeszű, fel nem nyiló; rekeszek
egymagvuak vagy egyike elsatnyult.

Fraxinus excelsior L. — *Büdös Kőrifsa. — Gemeine Esche.*
Fa, 30—60' magasságig. — Levelek ellenesek, szárnyasak, a 11—13
levélke, ülő, hosszsláncsás, hegyezett, fűrészcs, csupasz. — Virágok
petyhüdt, éréskor lecsüngő bugákban. — Bugák majd csak porodás
— majd csak termés, majd keverve tökélyes és porodás vagy termés
virágokat tartalmaznak. — Csésze és pártá hiányzó. — Termé-
sek zöldek. — Kertekben gyakran a lecsüngő ágakkal biró szomorú
kőrifát látni.

Berkekben, erdőkben, patakok mellett.

Április. — Május.

A kemény, szívós, gyakran igen szép hullámos fa butorok készi-
tésére, eszközökre s egyéb czélokra használtatik fel. — A levelek
jó birkatakarmányt szolgáltatnak.

2. Fraxinus Ornus L. — Virágos Körisfa. — Manna oder Blüten Esche. — Fa, 10—15' magas. — Levelek ellenesek, szárnyasok, a 7—9 levélke száralt, tojásdad, hegyezett, fűrészcsapasz. — Virágok bugákban, bugák majd csak porodás, — majd csak termés virágokat tartalmaznak. — Csészé 4 osztatu. — Párta mélyen 4 osztatu, látszólagosan 4 szirmu, csücsök vonalas, fehér, 4—5" hosszú. — Termések zöldek.

Syn. *Ornus europaea* Pers.

Déli vidékek hegységeiben; Parkokban nevelik.

Május. — Junius.

A törzsből vagy magától vagy bevágások folytán az u. n. *Manna* ismeretes gyógyszerfolyik ki. A fa használata az előbbiéhez hasonló.

12. család SOLANACEAE.

1. Lycium L. Fánzár.

Virágok tökélyesek. — Csészé egyenlőtlenül 3—5 osztatu és majdnem 2 ajku vagy 5 fogu, maradandó, a termés érésekor változatlan. — Párta a vaczkon, töltéses, 5 osztatu. — Poroda 5, a párta csövöbe illesztve, porokon egymástól elválók. — Maghon föli, bibeszár 1, bibe fejes. — Bogyó a nyult csészében ülő, 2 rekeszű, sokmagvu.

1. Lycium barbarum L. — Pongyola Fánzár. Ördögcezna. — Gemeiner Bochsborn. — Cserje. — Galyak csapaszok, tuskések vagy túskenélküliek, vesszőalakuak, lecsüngők, tuskék áralakuak, egyenesek. — Levelek száraltak, hosszas-láncsások, épélüek, hegyesek, csapaszok. — Virágok egyenként vagy 2 — hármával, a levél hónaljban elhelyezvék, kocsánosak. — Csészé egyenlőtlenül 3—5 osztatu, majdnem 2-ajku. — Párták világos violaszínűek. — Bogyók hosszszasok, skarlátpirosak.

Délről származik, élőkertésekre használtatik.

Junius — őszig.

13. Család ERICACEAE. Endl.

1. Calluna Salisb. Hanga.

Virágok tökélyesek. — Csészé szabad, száraz, hártyás, színezett, 4 osztatu, maradandó. — Párta harangalaku, 4-osztatu, elszáradó, a 8 porodával együtt a csészébe zárt. — Maghonn 1, föli, bibeszár 1, kinyuló. — Tok 4 rekeszü, 4 osztatu, válaszfalak a kopácsszélektől elválók, a középoszlopcskán megmaradók.

1. *Calluna vulgaris* Salisb. — Repcsény Hanga. — *Gemeine Besenheide*. — Cserje henyélő; ágas galyak feltörekvők vagy fennálló, 3"–1' hosszúak, többé-kevésbé pelyhesek. — Levelek ellenesek, csak 1" hosszúak, 4 soruak, fedelékesek vagy elálló, örökzöldek, vonalások vagy vonal-láncsások, aljukon nyilidomuak, 3 oldaluk, tompák, csupaszok, ritkábban pelyhesek. — Virágok csucsonálló, füzéralaku többnyire befelé forduló fürtökben, aljukon 6, magukat párosan keresztező, egy kis külsészét helyettesítő murvától körülvettek. — Csészék fénylők, ép úgy mint a hasonló hosszáságu szirmok piros-violett, ritkán fehérek. — A porhonok alján 2 finom vonalás függelék van.

Syn. *Erica vulgaris*. L.

Csalitos gyepeken, pusztákon, legelőkn, homokos erdőhelyeken, mélyen fekvő és hegyes vidékek dombos helyein közönségesen és nagy mennyiségben szokott előfordulni.

Julius — őszig.

14. Család. **VACCINIEAE**. DC.

1. *Vaccinium* L. Áfonya.

Virágok tökélyesek. — Csészecső a maghonnal összenőtt. — Karima föli, 4–5 fogu vagy elenyésző. — Párta föli, korsóalaku, harang vagy kerékidomu, 4–5 osztatu, hullékony. — Poroda 8–10, a pártára illesztve. — Bibeszár 1. — Bogyó 4–5 rekeszü. — Rekeszek sok-magvuak.

1. *Vaccinium Myrtillus* L. — Fekete Áfonya. — *Gemeine Heidelbeere*. — Cserje 1/2–1' magas, galyak élesszegletűek, csavarodottak, csupaszok valamint az egész növény is. — Levelek tojásdadok,

aprón fűrészesek, egyenlőszíniük, alól világosabbak és hálózott inuak, hullékonyak. — Kocsánok egyenként, egyviráguak, levél hónaljban elhelyezvék, lecsüngők. — Csésze karima elenyésző, épélű. — Párták gömbösek, halványzöldek, pirosan befutvák. — Porhonok 2 szarvuak. — Bogyók gömbösek feketék, kékharmatosak.

Árnyékos hegyi erdőkben közönséges.

Április. — Május.

A fekete színű bogyók megehetőek.

2. Vaccinium Vitisidaea L. — Vörös Afonya. — Rothe Heidelbeere. — Cserje, egész $\frac{1}{2}$ ' magas, — Galyak hengeresek, pelyhesek. — Levelek visszástojásdadok vagy kerülékesek, épélűek vagy majdnem észrevehetlenül csipkézettek, szélükön göngyöltek, tompák, csupaszok egyenlőszíniük, alól világosabbak és pontozottak, børszerűek örökzöldek. — Csésze karima többnyire 4 fogu. — Párta harangalaku, fehér vagy rózsaszínű. — Porhonok szarvtalanok. — Bogyók gömbösek, skarlátszínűek.

Árnyékos hegyi erdőkben gyakori.

Május, — Július.

A bogyók igen jó befőttet szolgáltatnak.

C. Polypetalae.

Virágburrok kettős, a csészeből és egy többszirmu pártából alakítva.

15 család. **ARALIACEAE.** Juss.

1. Hedera L. Borostyán.

Virágok tökélyesek. — Csészeecső a maghonnal öszszenőtt. — Karima föli, aprón 5 fogu, maradandó. — Szírom 5, a csésze fogakkal voltakozó. — Poroda 5, a szirmokra illesztve. — Bibeszár 1. — Bogyó 5 rekeszű a csésze karimától tetőzve.

1. Hedera Helix L. — Repkény Borostyán. — Gemeiner Efeu. — Cserje. — Szár kúszó vagy légygökök segítségével fölfelé mászó. — Levelek száraltak, børszerűek, örökzöldek, a virágozó ágak-

éi tojásdadok vagy dülényded-tojásidomuak, osztatlanok, épélűek, hegyezettek, a többiek 3—5 karélyuak, aljukon szívesek, karélyok tompák vagy hegyesek. — Virágok csúcson vagy oldaltálló ernyőkben. — Szirmok zöldes sárgák. — Bogyók borsónyi nagyságúak, feketék, kekesen- harmatosak, csak a következő év tavaszán megérik.

Köves erdőkben, fákra kúszó; sziklákon, romokon.

Október — November.

Kertekben fák és falak befuttatására használtatik.

16 család. **CORNEAE** DC.

1. **Cornus L. Somfa.**

Virágok tökélyesek. — Csészecső a maghonnal összenőtt. — Karima föli, aprón 5 fogu, maradandó. — Szirmok 4, a csészefogakkal váltakozó. — Poroda 3, a szirmokra illesztve. — Bibeszár 1. — Csontár az elenyésző csészekarima által tetőzve.

1. **Cornus mas L. — Hűsös Somfa. — Gelber Hartriegel.** — Cserje vagy fanemű. — Levelek ellenesek, tojásdadok vagy kerülékesek, hegyezettek, épélűek, elszórtan-szőrösek. — Virágok majdnem gömbös ernyőkben, a levelek előtt megjelenők; ernyő egy 4-levelű buroktól körülvett. — Burlevéikék sárgák, majdnem oly hosszúak, mint a virágok. — Szirmok sárgák. — Termések kerülékesek vérpirosak, augusztusban érők.

Erdők elején, berkekben, patakok mellett; parkokban mivelik.

Márczius — Aprilis.

A gyümölcsök, a somszilva, nyersen és beőzve élvezhetők. — Az erős kemény fa asztalos és esztergályos munkákra használtatik föl és különösen jó séta botokat ad.

3. **Cornus sanguinea L. — Veresgyűrű Somfa. — Rother Hartriegel** — Cserje. — Galyák tavasszal és ősszel sötétvérpirosak. — Levelek ellenesek, tojásdadok vagy kerülékesek, hegyezettek, épélűek, csupaszok vagy elszórtan szőrösek. — Virágok buroknélküli lapos bogernyőkben, a teljesen kifejtett levelek után megjelenők. —

Berkekben, erdők elején, előkerítésekben közönséges; parkokban miveltetik.

Június. — Július.

Az igen erős, szívós fa esztergályos munkákra, pipaszárazakra, puska veszőkre, cipész szegekre használtatik.

17 család. **LORANTHACEAE.** Don.

1. **Viscum L. — Fagyöngy.**

Virágok egy vagy kétlakiak. — Porodás virág: húsos, børszerű, 4 osztatu. Szirmok hiányzó. — Porhon 4, a csészecsücskökre nőtt, lyukakkal fölnyiló. — Szálcsák hiányzó. — Termésvirág: csészecső a termével összenőtt, karima elenyésző. — Szirom 4, húsos børszerű, szabad. — Bibe ülő. — Bogyó egymagvu.

1. **Viscum album L. — Élődi Fagyöngy.** Gyimbor. — *Weisse Mistel.* — Szárak villásan ágasok, a fák ágain ülők. — Levelek ellenesek, ékalakulag-hosszasok vagy láncsások, épélűek, tom-pák, børszerűek, örökzöldek. — Virágok kétlakiak, 3—5 a villás vállban és csúcsonálló csomókban; sárgák vagy sárgás zöldek. — Bogyók gömbösek, fehérek ragacsos nedvvel telvők.

Fákon és cserjéken élődik, különösen jávorokon, tölgyfákon, nyárfákon, fűzeken, gyümölcsfákon sat. gyakori, továbbá erdei és jegenye fenyőkön is előfordul.

Február. — Márczius.

A fehér bogyókból madárenyvet készítenek.

2. **Loranthus L. Fakín.**

Virágok tökélyesek vagy 2 lakiak. — Csészecső a maghonnal összenőtt, karima töli, esonkitott vagy gyengén fogas. — Szirom 6, szabad vagy egy csöbe összenőtt. — Poroda 6, a szálcsákkal a szirmokhoz nőttek. — Porhonok a termésvirágoknál hiányzó vagy természetlenek. — Bibeszár 1, szálszerű fejalaku bibével, a

porodás virágoknál a maghonnal együtt elsatnyulva. — Bogyó egymagvu.

1. Loranthus europaeus Jacq. — **Élődi Fakin.** — *Europäische Riemenblume.* — Szárak villásan-ágasok, tagoltak, a tölgyek ágain ülők, csupaszok valamint az egész növény is. — Levelek ellenesek, visszas tojásdadok, kerülékesek vagy hosszúdadok, épélűek, tompák vagy hegyesek, sötét zöldek, lehullók. — Virágok 2 laciak, csúson álló egyszerű fürtökben. — Szirmok szabadok, hullékonyak, sárgások. — Bogyók körteidomu-gömbösek, sötétsárgák, novemberben érők.

Tölgyeken élődik.

Május — Június.

A gyümölcsök madárenyv készítésre használatnak.

18. Család. **RIBESIACEAE** Endl.

1. **Ribes L.** Ribiszke.

Virágok tökélyesek vagy 2 laciak. — Csészeecső a maghonnal összenőtt, karima föli, 5 osztatu, elszáradó. — Szirm 5, a csésze nyílás szélére beillesztve; a csésze-csücsöknél rövidebbek. — Bibeszár 1,2—4 osztatu. — Termés bogyó az elszáradt csészekarimától tetözve. —

1. Ribes Grossularia L. — Pöszméte Ribiszke. Egres. — *Stachelbeere.* — Cserje tüskés; tüskék áralakuak, egyszerű vagy 2—3 osztatuak. — Levelek száraltak, kerekdedek, újjasan 3—5 karélyuak, durván bemetszettek, fűrészesek, többé kevésbé szőrösek vagy utoljára csupaszok. — Kocsánok oldaltállók, 1—3 viráguak, áthajlók. — Virágok tökélyesek. — Csésze harangidomu, hosszúkás tompa, visszafelé hajtott csücskökkel. — Szirmok visszas-tojásdadok, piszkossárgák, halványzöldek, vagy piszkos-biborszínűek.

Változékok:

a) *Terme és bogyók merev, mirigy-viselő sörtékkal ellepvék.*

— *R. Grossularia L.*

b) *Terme hollyhos mirigy nélküli, utoljára csupas.* — *R. Ura*
— *crispa K.*

Kerítések mellett, erdőkben, kertekben általánosan és számos változékban mivelik.

Aprilis. — Május.

A gyümölcsök nyersen vagy befőzve élvezhetők; különösen Angolországban gyakran bort készítenek belőlök.

2. **Ribes rubrum L.** — Vörös Ribiszke. — *Rothe Johannisbeere.* — Cserje, tüskétlen. — Levelek száraltak, újjasan 3—5 karélyuak, egyenlőtlenül kétszer fűrészelték, többé kevésbé szőrösek, később majdnem csupasok, nem-gyantás pettyesek, karélyok többnyire tompák. — Virágok tökélyesek. — Fürtök oldaltállók, dús virágok, elleinte meglehetősen felállók, az elvirágzás után azonban lecsüngők; gerincz a kocsánkákkal és murvákkal együtt csupas. — Csészék medencze alakúak, csupasok, csücskök valamint az apró sárga szirmok is lapátidomúak, tompák. — Bogyók skárlát színűek, ritkábban fehérek.

Gyümölcsösökben, kertekben, szőlőkben az utak szegélyezésére általánosan mivelik.

Aprilis. — Május.

A bogyók ribiszke név alatt ismeretes savanyus gyümölcsöt szolgáltatnak, melyekből bort is készítenek.

3. **Ribes nigrum L.** — Fekete Ribiszke. — *Schwarze Johannisbeere. Gichtbeere.* — Cserje, tüskétlen. — Levelek száraltak, újjasan 3—5 karélyuak, egyenlőtlenül-kétszer fűrészelték, hátul gyantásan pettyesek, kellemetlen poloska szagok, karélyok hegyesek. — Virágok tökélyesek. — Fürtök oldaltállók, dús virágok, lecsüngők; gerincz a kocsánkákkal és murvákkal együtt pelyhes vagy nemes. — Csésze harangidomu, pelyhes, a cső gyantásan-pettyezett, csücskök valamint a szirmok is hosszúkások, tompák, sárgások vagy vörösek. — Bogyók feketék.

Kertekben az előbbivel gyakran előfordul.

Aprilis — Május.

A fiatal levelek kisebb mennyiségben más levelekkel együtt a májusital készítésére használatnak. — A bogyók nem kellemes ízűek.

19. család **BERBERIDEAE**. Vent.

1. *Berberis* L. Borbolya.

Virágok tökélyesek. — Csésze 6 levelű, hullékony, 1—3 mellékpikkelyvel. — Szírom 6, a porodákkal együtt a vaczokba illesztvék, belül az aljon kettős-mirigyűek. — Poroda 6, a szirmokkal ellenesek. — Maghona 1, földi. Bibe egyszerű, ülő. — Termés 2—3 magvu bogyó.

1. *Berberis vulgaris* L. — Sóska Borbolya. — *Gemeiner Sauerdorn. Berberitzen Strauch.* — Cserje 4—6' magas, ágak csupaszok, valamint az egész növény is. — Levelek hosszas-visszástojásdadok, tompák vagy hegyesek, finomtövisesen — fűrészesek, csokrosak, minden levélcsoport alatt egy egyszerű vagy 3 osztatu tüske. — A levelek különösen alrészsein rendszeren rozsdapettyek szoktak lenni. — Virágok oldaltálló, lecsüngő fürtökben, kellemetlen szaguk. — Csésze és szirmok sárgák, egyenlő hosszúak. — Bogyók hosszszak, skarlát színűek.

Berkekben, élőkerítésekben, sövények mellett, bozótos legelőkön, lapályos és dombos vidékeken gyakori; Parkokban mivelik.

Május — Június.

A savanyú gyümölcsök nyersen és befőzve élvezhetők, kiszajtolt levük a citromlevet pótolja. — A sárga finom és erős fa sztergályos és asztalos munkákra használatik, a gyökérrel bőrt vagy gyapjút sárgára lehet festeni.

20. család **TILIACEAE**. Juss.

1. *Tilia* L. Hársfa.

Virágok tökélyesek. — Csésze 5 levelű, hullékony. — Szírom 5, vagy 5 mellékszírommal, a porodákkal együtt a vaczokba illesztvék. — Poroda számos, szabadok vagy

5 csomóba összenöttek, mindegyik csomó, egy a szírommal ellenesen álló mellékszirmot zárja magába. — Magh on 1, föli. — Bibeszár 1. — Termés makknemü, egy-rekeszü, 1—2 magvu. —

a) *Poro dák szabadok.* — *Mellékszirmok hiányzó.*

1. *Tilia parvifolia* Ehrh. — Aprólevelü Hárs vagy Szódokfa. — *Winter oder kleinblättrige Linde.* — Fa. — Levelek száraltak, ferdén szividomu-köralakuak, hegyezettek, fűrészesek, felül sötétzöldek, alul tengerszin zöldek, mindkét oldalukon csupaszok, csak a hát-inak vállaiban vörös sárgás szakálosak, 1—3" hosszúak. — Virágok levél hónaljban állók, hosszúkocsánu, 3—9 virágu bogernyökben. — Murvák hosszudadok, tompák, merevek, inazottak, sárgászöldek, körülbelül középig a közös kocsánhoz nőttek. — Csészелеvelek és szirmok fehéresek, jó szaguak. — Termések gömbösek vagy majdnem körte alakuak, nem határozottan 4—5 élűek, nemezesek.

[Syn. *Tilia europaea* var. γ L.

Erdőségek elején, dombos és hegyes vidékek erdeiben fasorokban, parkokban, hegyiségekben és utak mellett gy. kori.

Június. — Július.

A virágokból teát főznek. — A hánes szőlőkben és kertekben kötözésre és különféle fonadékok készítésére használtatik. — A fehér, puha, sűrű fát faragók, esztergályosok és asztalosok dolgozzák föl. — A fából égetett szént pedig rajzolásra és lőpor készítésre használják.

2. *Tilia grandifolia* Ehrh. — Nagylevelü Hárs vagy Szódokfa. — *Sommer oder grossblättrige Linde.* — Fa. — Levelek száraltak, ferdén szividomu köralakuak, hegyezettek, fűrészesek, felül sötétzöldek, majdnem csupaszok, alul hasonszinűek, világosabbak, rövid szőrűek és azon felül az invállakban fehéres szabályosak vagy pedig a szakál kivételével mindkét oldalon csupaszok. — Virágok levélhónaljban álló, hosszú kocsánu, 2—5 virágu bogernyökben. — Murvák vonalas-hosszudadok, tompák, merevek, inazottak, sárgás zöldek, körül-

belül középig a közös kocsánhoz nőttek. — Csészelevelek és szirmok fehéresék, jászaguak. — Termések gömbösek, kiemelkedetten 4—5 bordájuk, nemezések.

Syn. *Tilia europaea* var β L.

Erdőkben és lapályos, dombos-hegyes vidékek erdősegeinek elcín. — Mint az előbbit mivelik.

Június. — Július.

Használata az előbbiéhez hasonló.

b) Porodák 5 csomóba összenöttek és 5 mellékszirmmal bírnak.

3. *Tilia argentea* Desf. — Ezüstlevelű Hárs vagy Szódokfa. — *Weissblättrige Linde.* — Fa. — Levelek száraltak, ferdén szividomu-kóralakuak, hegyezettek, fűrészesek, felül sötétzöldek, alul fehérnemezűek, az inakon nem szakálosak. — Virágok levélhonaljban álló, hosszúkocsánú, 5—12 virágú bogernyőben. — Murvák vonalashosszúdadok, tompák, merevek, inazottak, fehéresék, körülbelül középig a közös kocsánhoz nőttek. — Szirmok sárgásak, jászaguak. — Termések gömbösek, gyengén 5-élűek, nemezések. —

Syn. *Tilia alba* W. et Kit.

Magyarországban honos; parkokban, fasorokban gyakran nevelik.

Július.

21 család **ACERINEAE** DC.

1. *Acer* L. Jávor. Ihar.

Virágok tökélyesek vagy csupán porodás vagy termés virágúak. — Csésze 5 osztatu, lehulló. — Szirm 5, a csészecsücskökkel váltakozók, egy aljban álló korongra illesztvék. — Poroda 8, a korong közepén. — Maghon 1, följi, 2 karélyu. — Bibeszár 1, bibe 2. — Hasadt termés két makkhoz hasonló, lapított, szárnyalt, 1—2 magvu osztott termére szétváló.

1. *Acer Pseudoplatanus* L. — Közönséges vagy Juhar

Jávor. — *Berg Ahorn. Trauben Ahorn.* — Fa. — Levelek ellenesek, száraltak, ujjasan 5-karélyuak, felül sötétzöldek, csupaszok, fénylők, alúl tengerszinzöldek, többé-kevésbé szőrösek, vagy az inakon bolyhosak; karélyok hegyezettek, egyenlőtlenül-durván fűrészesek, fűrészfogak tompák, a karélyok öble hegyes. — Virágok lecsüngő, sűrű, aljukon elágazó fürtökben, már többnyire kifakadt lombzat mellett megjelenők. — Szirmok és csészecsücskök sárgás-zöldek. — Termések { az előre irányzott, majdnem egyenközü szárnyakkal együtt csupaszok.

Erdőkben, hegyes vidékek völgyeiben, fásorokban és parkokban gyakori.

Aprilis. — Május.

Ezen és a következő nemek kemény fája bútorkra, hangszerekre és egyéb czélokra igen keresett.

2. *Acer platanoides* L. — Jókori vagy Hegyeslevelű Jávor.

— *Spitzblättriger Ahorn.* — Fa. — Levelek ellenesek, száraltak, ujjasan 5-karélyuak, mindkét oldalt csupaszok, fénylők, egyenlőszinűek, alúl világosabbak; karélyok öblösen 3—5 foguak, valamint a fogak is finoman hegyezettek, a karélyok öblei tompák. — Virágok felálló, a termés érékor lecsüngő bogernyőkben, a levelek kifakadása előtt vagy közben megjelenők. — Kocsánok a sárgás zöld csészékkel és szirmokkal együtt csupaszok. — Termések az igen kiterjedt szárnyakkal együtt csupaszok.

Erdőkben, berkekben, többnyire egyenként; fásorokban és parkokban tenyésztik.

Aprilis. — Május.

3. *Acer campestre* L. — Fodor Jávor. — *Feld Ahorn. Massholder.* — Fa vagy cserje. — Levelek ellenesek, száraltak, ujjasan 5-karélyuak, egyenlőszinűek, alúl világosabbak, csupaszok vagy különösen ifjúságukban pelyhesek; karélyok tompák vagy hegyezettek, épületek, vagy pedig 1 vagy 2 szegletes fog folytán 2—3 karélyuak, a karélyok öble többnyire hegyes. — Virágok felálló, a termés érékor lecsüngő bogernyőkben, többnyire már kifejlett levelek mellett meg-

jelenők. — Kocsánok, csészék és szirmok elálló-szörösek. — Párták aprók, zöldek. — Termések csupaszok vagy bársonyosan szörösek, szárnyak csupaszok, majdnem vízszintesen szétterpedtek.

Syn. *Acer austriacum* Tratt.

Hegyi erdőkben és lapos vidékek berkeiben mint fa; utak, szőlők és kerítések mellett mint cserje; parkokban művelik.

Május.

22. család **HIPPOCASTANEA** DC.

1. *Aesculus* L. Csokorfa.

Virágok tökélyesek vagy porodásvirágokkal kevertek. — Csésze harangalaku, 5 karélyu, elfonyadó. — Párta 4—5 szirmu, szabálytalan, a porodákkal együtt egy aljban álló korongra illesztve. — Poroda 7—8, szabadok. — Maghon 1, föli, bibeszár 1, hegyes. — Tok 2—3 kopácsu, 1—3 rekeszü, 1—4 magvu.

1. *Aesculus Hippocastanum* L. — Gesztenye Csokorfa. Vad Gesztenyefa. — *Gemeine Roskastanie*. — Fa. — Levelek ellenesek, száraltak, ujjasan 5 — hétjével; levélkék ékidomu-visszastojásdadok, hegyezett, egyenlőtlenül fűrészesek; ifjúságukban a hátinakon valamint a levélszárakon is előforduló rókaszintű szörök folytán gypjas-bolyhosak, később csupaszok. — Virágok loboralaku, felálló csokrokban. — Szirmok 4—5, fehérek, aljukon sárgán vagy pirosan pettyezett. — Tokok nagyok, gömbösek, tüskések. — Mag barnaszintű.

Ázsiából származik; fasorokban, kertekben, parkokban általánosan művelik.

Aprilis — Május.

Fája faragásokra és asztalos munkákra használtatik. — A nagy magvak lovaknak, juhoknak és szarvasoknak tápdús takarmányt szolgáltatnak; kisajtolva jó égetni való olajat adnak, azonkívül keményítőt és szeszt is készítenek belőlök.

23. család **STAPHYLEACEAE.** Bartl.1. **Staphylea** L. Hályogfa.

Virágok tökélyesek. — Csésze 5 levelű, hullékony. — Szirm 5, egy aljban álló korongra illesztvék. — Poroda 5, a szirmok közt. Magh on 2—3, aljukon, ritkábban egész hosszukban összenöttek, mindenik 1 bibeszárral. — Termés hártvás, felduzzadt, 2—3 rekeszű, befelé a csúcson szétváló, gyérmagvu.

1. **Staphylea pinnata** L.—Mogyorós Hályogfa. — *Gemeine Pimpernuss.* — Cserje vagy cserjenemű. — Levelek ellenesek, szárnyasok, levélke 5, tojásdadok vagy kerülékesek, hegyezett, aprón fűrészesek, csupaszok. — Virágok harangalakuak, összetett lecsüngő fürtökben. — Csésze és szirmok egyenlő hosszúak, utóbbiak fehérek, piros csúcscsal. — Termések nagyok, világos zöldek. — Mag borsónagyságu, fehéres vagy sárga.

Erdőségek elején, erdők széléin, cserjés-csalitos helyeken; parkokban mint díszcserje.

Május. — Június.

Fáját az esztergályosok dolgozzák fel, magvából olvasókat csinálnak.

24. család **CELASTRINEAE.** R. Br.1. **Evonymus** L. Kecskerágó.

Virágok tökélyesek. — Csésze 4—5 osztatu, marandó. — Szirm 4—5, egy aljban álló korong szélén elhelyezvék. — Poroda 4—5, a szirmokkal váltakozók, a korongon magán vagy annak szélén elhelyezettek. Magh on 1, föli. — Bibeszár 1. — Tok 3—5 élű, 3—5 kopácsu, 3—5 rekeszű. — Rekeszek egymagvuak. — Magvak húsos narancsszinű burokba takarvák.

1. **Evonymus europaeus** L. — Csikos Kecskerágó. — *Ge-*

meiner Spindelbaum. — Cserje — Ágak simák, csupaszok, a fiatalabbak 4 élűek, az öregebbek hengeresek; élek parafa eszkokból képezvők. — Levelek ellenesek, hosszúdad-láncások vagy kerülékesek, hegyezett, aprón fűrészesek, csupaszok. — Virágok kocsános, oldaltálló bogernyőkben, többnyire 4 szirmuak, 4 porodával. — Szirmok aprók, hosszások, zöldes-fehérek. — Tokok, melyek a hasonlóság miatt papsipkákknak neveztetnek, többnyire 4 karélyuak, az éleken kissé legömbölyítvők, kárminpirosak. — Magvak fehérésék, a narancs-szinü burokba egészen betakarvák.

Erdőségek elején, berkekben, cserjés helyeken; parkokban mivelik.

Május — Június.

A szép sárgaszinü és szívós fából esztergályos díszmüket, továbbá fogpiszkálókat és eszmaszegeket készitene k.

2. Evonymus latifolius L. — Széleslevelü Kecskerágó. — *Breitblättriger Spindelbaum.* — Cserje. — Ágak simák, csupaszok, lapított-hengeresek. — Levelek ellenesek, kerülékesek vagy hosszúdad-visszástojásdadok, hegyezett, aprón fűrészesek, csupaszok. Virágok kocsános, oldaltálló, gyérvirágú bogernyőkben, többnyire 5 szirmuak és 5 porodások. — Szirmok körösek, zöldes-barnák. Tok többnyire 5 karélyu, az éleken szárnyalt. — Magvak fehérésék, a narancs színü burokba egészen betakarvák.

Erdőkben, mélyedésekben, vágásokban; — kertekben mint díszcserje miveltetik. —

Május — Június.

Használata az előbbiéhez hasonló.

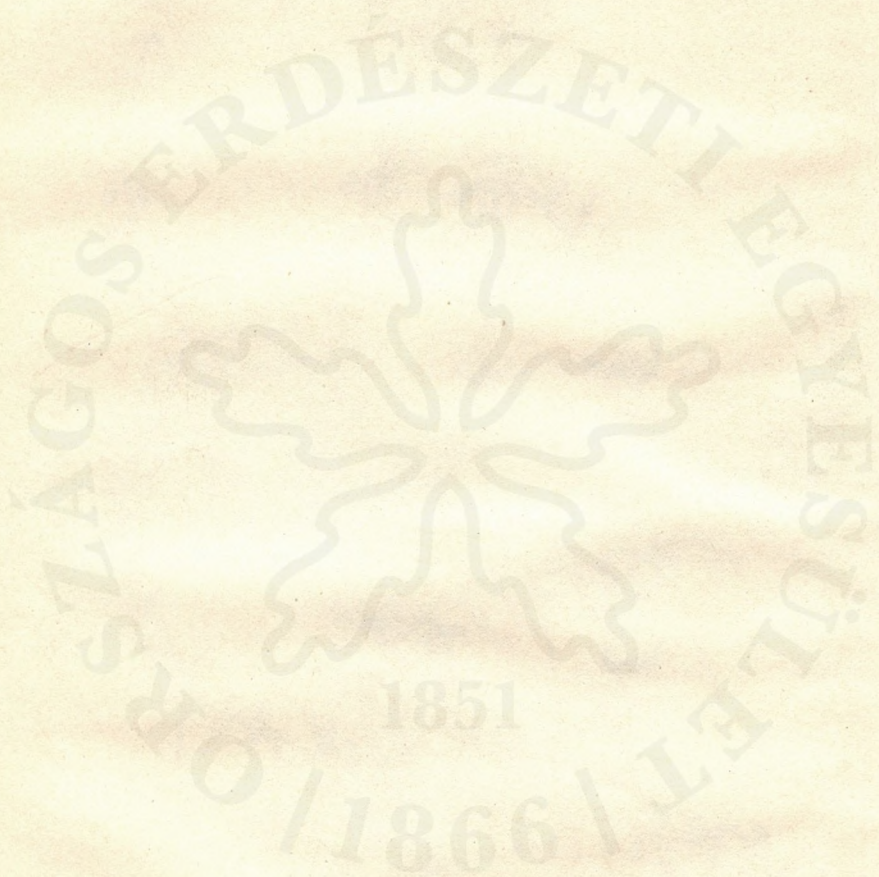
25. család **AMPELIDEAE.** Kunth.

1. **Vitis L.** Szőlő.

Virágok tökélyesek. — Csésze rövid, gyengén 5 fogu, hullékony. — Szirm 5, egy aljban álló korong szélén elhelyezvők, csúcaikon összefüggök, sipka alakban lehullók. — Poroda 5, a szirmokhoz illesztvők és azokkal

Elodea canadensis.

ellenesek. — Maghoni, föli. — Bibeszár 1, rövid;
bibe fejes. — Bogyó 2 rekeszű, rekeszek 1—2 magvuak.

1. *Vitis vinifera* L. — Bortermő Szőlő. — *Edler*, *Weinstock*.
— Cserje. — Törzs fanemű, felmászó, csupasz. — Levelek szíves-körösek, 3—5 karélyuak, durván fűrészesek, ifjúságukban alólgyapjas-nemezések, utoljára csupaszok. — A kacsok villások, a levelekkel ellenesek. — Virágok aprók, zöldesek, jószaguak, összetett, bugás, a levelekkel ellenes fürtökben. — Bogyók gömbösek vagy hosszások, különféle színűek.

Változéka: *V. laciniosa* L. — 5 osztatu levelekkel és sok hársábu levélkével.

Hazájának Ázsiát tartják. — Vadon erdőkben a fákra és cserjékre kuszva némelyütt gyakori és kellemetlen gyomnak tekintetik. — Gyümölcse végett már legrégebb időktől fogva nagyban és számtalan változéknál miveltetik.

Május — Június.

A szőlő mint kitünő csemege gyümölcs ismeretes. — Déli vidékeken a szőlő szemeket a napon megszáritván m a z s o l a szőlő és a p r ó s z ő l ő elnevezés alatt kereskedésbe jönnek. — A szőlő kisajtoltatván mustot ad, melyből érjedés folytán bor válik. — A borlepárlása által borszeszt nyerünk, melynek legtisztább neme c o g n a k nevet kap. — Savanyu érjedés folytán a bor b o r e c z e t t é válik. — A kisajtolás után fenmaradó t ö r k ö l y b ő l szinte borszeszt és eczetet lehet készíteni. — A m a g b ó l j ó étkezésre és égetni való o l a j a t nyerhetni. — A vadszőlő fája a frankfurti korom készítésére használtatik.

2. *Ampelopsis* Mich. Vad szőlő.

Csésze majdnem egész. — Párta 5, a csucstól az aljfelé szétválók, a csucson össze nem nőttek. — Különb minden mint Vitisnél.

1. *Ampelopsis quinquefolia* Mich. — Borostyán Vadszőlő. — *Epheuartige Zaunrebe*. — Cserje, felkúszó, csupasz. — Levelek száraltak, 3—ötjével-ujjazottak, levélkéik száraltak, hosszudak, hegyezett, hegyes fogasok, felül sötétzöldek, alól szürkések. — Vi-

rágók apróak, zöldesek, csuesonálló sátorokban. — Bog'yók fekete-kék színűek, nem élvezhetők.

Syn. *Cissus hederacea* L,

Észak Amerikából származik; kertekben falak és lugosok befuttatására használják.

Július.

26. család. **ILICINEAE**. Brongn.

1. *Ilex* L. Magyal.

Virágok tökélyesek. — Csésze korsóalaku, 4—6 fogu, maradandó. — Párta kerékalaku, 4—6 osztatu, a szírmok a porodákkal együtt a vaczokba illesztvék. — Poroda 4—6. — Maghön 1, főii, bibe 4—5, majdnem ülök. Csontár 4—5 magyu.

1. *Ilex Aquifolium* L. — Téli Magyal. — *Gemeine Stechpalme*. Fa vagy cserje. — Levelek váltogatók, tojásdadok vagy kerülékesek, bőrósek, sötétzöldek, csupasok, fénylők, örökzöldek, hegyesek, hullámosak, tüskésen fogasok vagy öreg törzsöknél épélűek és csak a csueson tüskések. — Virágok apró, levélhónaljbán álló, rövid kocsánu vagy majdnem ülő sátorokban. — Párták fehérek vagy pirosak. — Csontárok gömbösek, skárlát színűek.

Erdőkben és hegyes vidékek sziklás, harasztos helyein, parkokban mivelik.

Május. — Június.

Kérgéből madárenyvet főznek. — A fehér tartós és erős fa esztergályos munkákra jó anyagot szolgáltat.

27. család. **RHAMNEAE** R. Br.

1. *Rhamnus* L. Benge.

Virágok tökélyesek vagy 2-lakiak. — Csésze 4—5 osztatu, szabad, köröskörül leváló; csak a köralaku

alj maradandó. — Szirmok 4—5, egy aljban álló korongba illesztvék vagy hiányzók. — Poroda 4—5, a szirmokkal, ha ugyan jelen vannak, ellenesek. — Maghón 1, föli. — Bibeszár 1—4, aljukon összenöttek. — Csontár levek vagy száraz, 2—4 magu.

1. **Rhamnus cathartica** L. — Varjütövis Benge. — *Ge-meiner Wegdorn. Kreuzdorn.* — Cserje fennálló; ágak ellenesek csucs és villásan álló tövisekkel. — Levelek ellenesek, tojásdadok vagy kerülékesek, hegyezettek, aprón fűrészesek, aljukon részint kike-rekítvék, részint szivesek, csupaszok vagy ifjúságukban bolyhosak, szá-raltak; levélszárok 2—3 szor hosszabbak a hullékony áralaku pálhák-nál. — Virágok aprók, zöldes sárgások, 2 lakiak, 4 levelűek, a fiatal hajtások alján hónaljban elhelyezett sűrű bogernyöcskében. — Csont-árok gömbösek, feketék, borsónyi nagyságuk.

Köves hegyeken, harasztos dombokon, ligetekben, erdők elején közönséges.

Május. — Június

A bogyók zöld és sárga festék készítésére hazználatnak, — A sárgás fából különféle asztalos és esztergályos munkákat csi-nálnak,

2. **Rhamnus Frangula** L. — Kutya Benge. — *Faulbaum.* — Cserje fennálló, tövisnélküli, váltogató ágakkal. — Levelek válto-gátók, száraltak, kerülékesek, röviden hegyezettek, épélűek, csupaszok, vagy ifjúságukban bolyhosak. — Virágok aprók, tókélyesek, 5 szirm-uak 5 porodával, hónaljban álló bogernyöcskében. — Szirmok fehérek. — Csontárok gömbösek, borsónyi nagyságuk, először zöl-dek, azután pirosak, végre feketék, többnyire mind három színben a virágokkal együtt egy és ugyanazon cserjén.

Syn. *Frangula vulgaris*. Reich.

Erdők elején, berkekben, köves hegyeken, lapályos és hegyes vidékek patakjai mellett.

Május. — September.

Fölötte finom fája hordó csapok — sa belőle égetett szén a legfinomabb lőpor készítésére használtatik.

28. család. **JUGLANDEAE.** DC.1. **Juglans** L. Diófa.

Virágok egylakiak. — Porodás virágok barkákban, egyvirágu pikkelyes murvakkal. Csésze 5—6 osztatu, a murva belső részéhez nőtt. — Párt a hiányzik. — Poroda számos. — Termés virágok rügy formák, egyenkint vagy 2—hármával együtt, buroknélküliek. — Csészecső a maghonnal összenőtt, karima föli, 4 fogu, lehulló. — Szírom 4, igen aprók, aljukon összefüggők. — Bibeszár 2. — Csontár szabálytalanul szétváló, gyümölcs hússal és 2 kopácsu csontármaggal.

1. **Juglans regia** L. — Közönséges Diófa. — *Gemeiner Wallnussbaum.* — Fa. — Levelek szárnyasok többnyire 7 levélkések, ülők, kerülékesek, röviden hegyezettek, fodrosélűek, csupaszok, fénylők, erős fűszeres szaggal. — A porodás virágok barkái hengeresek, oldalt állók, lecsüngők, sárgák. — Termés virágok csucson állók, felállók. — Termések gömbösek, csupaszok, simák, zöldek.

Perzsiából származik és különösen gyümölcsösökben és szőlőkben általánosan miveltetik. — Nálunk néhol elvadulva erdőkben is előfordul.

Április. — Május.

Az éretlen zöld gyümölcsöket ezukorba főzik, — továbbá szétszelve nyersen szeszebe téve és ezukorral megédesítve az igen kedvelt dióliqueurt adják. — Az érett gyümölcs, a dió, igen jó csemege; sok olajat tartalmazván az ki sajtolható belőle. — Az olaj étkezésre vagy olajfestésre használható. — A levelek és a zöld gyümölcsburok tartós barna színt adnak selyem és gyapjú szövetek megfestésére. — A fa gyantatartalma miatt igen tartós, szép-színtű, igen jól csiszolható és bútorkészítésre nagyon kedvelt.

29. család. **ANACARDIACEAE.** Lindl.1. **Rhus** L. Szömörce.

Virágok egy vagy 2 lakiak, ritkábban tökélyesek,

fűzrésekben vagy bugákban. — Csésze 5-osztatu, szabad, maradandó. — Szírom 5, egy kör alakú, aljban álló korongba illesztve. — Poroda 5, a csésze csücskökkel ellenségek. — Bibeszár 3, igen rövid, bibék körök. — Termés csontárnyé, száraz egymagvú csontármaggal.

1. Rhus Cotinus L. — Sárga Szömörce. Parókafa. —
Perücken Sumach. Perückenstrauch. — Cserje. — Levelek változatosak, szárítottak, visszas-tojásdadok vagy kerülekesek, tompák, épülők, csupaszok, alól tengerzöldek, fűszeres szaggal. — Virágok csúcson álló, laza, dúsvirágú csokrokban; legnagyobb részök terméketlen. — Csokor a virágzás idején 3—6" hosszú, virágok igen aprók, zöldes fehérek. — Csokor a termés érésekor egész 1' hosszú, kiterpeszkedett, a kocsánok meghosszabbodottak, csak kevés hord termést, a terméketlenek számosak, a biborszínű sűrűen álló bolyhoknál fogva a parókához hasonló. — Termések igen aprók, zöldek.

Déli vidékek harasztos dombjain vadon, — kertekben, parkokban általánosan mivelik.

Május. — Junius.

Erős sárga fája asztalos és esztergályos munkákra, azonkívül valamint a levelek is a bőr sárgára festésére használtatik.

2. Rhus tiphina. L. — Virginiai Szömörce. Ecetfa. —
Hirschkolben Sumach. Essigbaum. — Fa vagy Cserje; a fiatal ágak vörösbarna gyapjasok. — Levelek 5—10 párjával szárnyasok; levélkék láncsások, hegyezett, élesen fűrészesek, alól finoman szőrösök. — Virágok sűrű tojásdad bugákban. — Szirmok zöldes-sárgák. — Termések biborszínű makkocskák, durván sertések.

Kertekben és parkokban általánosan mivelik.

Május. — Junius.

A szép piros savanyú ízű termés helytelenül ecet készítésre használtatik. A kéreg alatt fehér, a kautsukhoz hasonló igen tapadós tejnedv van.

30. család. **PHILADELPHAEAE.** Don.

1. Philadelphus L. Jézsa.

Virágok tökélyesek. — Csészeeső örvényesen a termével összenőtt, karima föli 4—5 osztatu, maradandó. — Szírom 4—5 a csészeesücskökkel váltogatók, a számos porodával együtt a csészetorokba illesztvék. — Maghonnali. — Bibeszár 1, bibe 4—5. — Tok 4—5 kopácsu, 4—5 rekeszű, sokmagvu.

1. **Philadelphus coronarius** L. — Korona Jézsafa. Olasz Jázmin. — *Wohlrriechender Pfeifenstrauch. Wilder Jasmin.* — Cserje. — Levelek ellenesek, rövidszáruak, kerülékesek, hegyezett, távolfogasok, felül csupaszok, alól rövidszőrűek. — Virágok csúcson álló, 5—9 virágú fürtökben. — Szírom 4, tojásdad-körösek, hegyesek.

Déli Európában honos, kertekben és parkokban általában mivelik.

Május. — Junius.

A virágok erős és kellemes, a jazminhoz hasonló szaggal bírnak.

31. család. **POMACEAE.** Juss.

Virágok tökélyesek. — Csészeeső a maghonnal összenőtt. — Karima föli, 5 osztatu, elszáradó vagy lehulló. — Szírom 5, a számos porodával együtt a csészetorokba illesztvék; a csészeesücskökkel váltogatók. — Maghonnali, 1—5 rekeszű. — Levelek váltogatók.

1. **Mespilus** L. Nászpolya.

Virágok egyenként, csúcsonállók. — Csészeeső a maghonnal összenőtt, karima föli, 5 osztatu, — Csücskök vonalasláncsások, hosszabbak a szirmoknál. — Szírom 5. — Poroda számos. — Bibeszár 5. — Csontáralma egy a végén kiszélesbedett korongtól elzárt, mely majdnem oly széles mint a termés harántátmerője, 5 rekeszű; rekeszek csontszerűen megkeményedve, egymagvuak minden oldalról a gyümölcsbűsba sűlyedvék.

1. Mespilus germanica L. — Borizü Nászpolya. Lasponya.
 — *Gemeine Mispel.* — Cserje vagy fa, tövises, mivelés folytán töviseit elveszti. — Levelek hosszúdad-visszás-tojásdadok, hegyesek vagy hegyezetttek, épélűek vagy fűrészesek, igen rövid száruak, a galyak végein majdnem csillagszerűen csoportosak, felül pelyhesek, alól lazán nemezesek, világosabb színűek. — Virágok egyenként, rövid kocsánuak, felálló, egész 2" átmerőjűek. — Szirmok fehérek, körösek, rövidebbek a csésze esücsköknél. — Termések körtealakuak, felül esonkitottak.

Perzsiából származik. Gyümölcsösökben és szőlőkben általánosan művelik.

Május.

A sötétbarna gyümölcsök, ha az őszi dér megéripése után leszedve, szalmára fektetnek és ott megpuhulnak, jó ízű csemegét adnak.

2. Cydonia. Tournef. Birsalmafa.

Virágok egyenként, csúcsonálló. — Csészecső a maghonnal összenőtt; karima föli, 5 osztatu, csücskök tojásdad-láncsások, fogasoltak, a szirmoknál sokkal rövidebbek. — Szirm 5. — Poroda számos. — Bibeszár 5. — Termés magvas-alma, 5 rekeszű; rekeszek papírneműen porczosak, 8—10 magvuak.

1. Cydonia vulgaris. Pers. — Közönséges Birsalmafa. — Gemeine Quitte. — Fa vagy cserje, tövisnélküli. — Levelek kerülékesek vagy tojásdadok, száraltak, itjúságukban mindkét oldalt nemezesek, később felül csupaszok. — Virágok egyenként, csúcsonálló, egész 2" átmerőig. — Szirmok tojásdadok, sötétebb-világosabb rózsaszínűek. — Termések gömbösek vagy körtealakuak, gyapjas nemezesek sárgák, kemények, fojtós izűek, zamatosak.

Syn. *Pyrus Cydonia L.*

Allitóltag Keletindiából származik. — Gyümölcsösökben és szőlőkben általánosan művelik.

Május.

Gyümölcse csak vízben vagy cukorba főzve jó ízű.
Cukorral az igen zamatos birsalmasajtót készítik belőle.
A nyákos magvak a gyógyszerészetben használatnak.

3. *Pyrus L.* Körtefa.

Virágok felálló, egyszerű, 3—5 virágu sátorokban.
Csészecső a maghonnal összenőtt, karima föli, 5 osztatu, csücskök rövidebbek a szirmoknál. Szírom 5. — Poroda számos. — Termés magvas alma, 5 rekeszű, rekeszek papírszerűen porcosok, 1—2 magvuak.

1. *Pyrus Malus L.* — Közönséges Almafa. — *Gemeiner Apfelbaum.* — Fa vagy cserje, tövises; mivelés folytán töviseit elveszti. — Levelek száraltak, tojásdadok, hegyezettek, fűrészesek, csupaszok, pelyhesek vagy alól gyapjas-nemezések, kétszer hosszabbak a levélszárnál. — Virágok felálló, 3—5 virágu sátorokban. — Szirmok kerülékesek vagy hosszások, rózsaszínűek, ritkábban fehérek. — Bibeszár 5, alól összenőtték. — Termések gömbösek, tojásalakúak vagy laposgömbidomúak, aljukon kívülgyelvék. —

Vadon berkekben, erdőkben, erdőkelejen. — A legrégebb idők óta fogva megnevesített állapotban gyümölcsösökben általánosan mivelik.

Aprilis. — Május.

A vadalmafa gyümölcsei alig élvezhetők, míg a nemesített almafa több százféle válfajokban, melyek nagyságban, alakban, színben és ízben egymástól különbözök, gyümölcsösökben tenyésztetnek. Az alma a legjobb gyümölcsök közé tartozik és nyersen, megfőzve vagy megaszalva élvezhető. Kisajtoltatván az almabort vagy cidert szolgáltatja. — Az erős, nehéz fa, különösen a vadalmafé, esztélyos és asztalos munkákra igen kedveltetik.

2. *Pyrus communis L.* — Közönséges Körtefa. Körtvélyfa. — *Birnbaum.* — Fa vagy cserje, tövises; mivelés folytán töviseit elveszti. — Levelek száraltak, tojásdadok vagy kerülékesek, aprón fűrészesek vagy majdnem épélűek, hegyezettek, csupaszok vagy különösen ifjúságukban gyapjas-nemezések, majdnem oly hosszúak mint a levélszár. — Virágok felálló, 3—5 virágu sátorokban. — Szirmok

körösek, fehérek, ritkábban rózsaszínűek. — Termések gömbösek, körtealakúak vagy visszás-kúpalakúak, aljukon ki nem völgyelvék.

Vadon berkekben, erdőkben, szőlők szélén, úgy mint az almát nemesített állapotban, gyümölcsösökben általánosan művelik.

Aprilis. — Május.

A vadkörtefa gyümölcsei alig élvezhetőek, a nemesített fákéi pedig számtalan válfajban és úgy használatnak mint az alma. — Fáj a hasonló czélókra fordítatik, mint az előbbié.

4. *Crataegus*. L. Galagonya.

Virágok felálló, sokvirágu sátorokban. — Csészecső a maghonnal összenőtt. — Karima föli, 5 osztatu, csücskők rövidebbek a szirmoknál. — Szirm 5. — Poroda számos. — Bibeszár 1—3. — Termés csontárma, 1—3 rekeszű, rekeszek csontzerüen megkeményedtek, 1—2 magvuak, a gyümölcshúsba sülyedtek.

1. *Crataegus Oxyacantha* L. — Csere Galagonya. — *Geheimer Weissdorn.* — Cserje vagy fa, tövises. — A levelek alakja körös- vagy visszás-tojásdadu; elejökön sekélyen-karélyosak, karélyok tompák, előre nyultak, egyenlőtlenül fűrészesek, csupaszok vagy különösen ifjúságukban kissé pelyhesek. — Virágok felálló, sokvirágu sátorokban. — Kocsánok és czészék csupaszok. — A csészecsücskei tojásdad-aljból hegyezettek. — Szirmok fehérek, ritkán rózsaszínűek, erős és kellemetlen szaguk. — Bibeszár többnyire 2. — Termések tojásidomuak, skárlát-színűek, 2-magvuak, nem jó ízűek

Utak mellett, élősvényekben, erdőkben, szőlők szélén közönséges. — Kertekben a teljes fehér vagy piros virágu válfaj gyakran műveltetik.

Május. — Junius.

A fehér igen kemény fa esztergályos munkákra, csépek, kalapácsnyelek és sétatotok készítésére használatik.

2. *Crataegus Monogyna* Jacq. — Egymagvu Galagonya. *Eingrifflicher Weissdorn.* — Cserje vagy fa, tövises. — A levelek

alakja éknemü visszastojásdadu vagy dülénydedü; szárnyasan hasadtak vagy a fiatal hajtások szárnyas-osztatuak, karélyok hosszasok, hegyesek, egyenlőtlenül-fürészesek, elállók. — Virágok felálló, sokvirágú sátorokban. — Kocsánok és csészecsövek ifjúságukban gyapjas-bolynosok. — Csészecsücsök láncsásan hegyezettek. Szirmok fehérek, ritkán rózsaszínűek, erős és kellemetlen szaguak. Bibeszár 1. — Termések majdnem gömbösek, skárlát-pirosak, egymagvuak, nem jó ízűek.

Előfordulása és használata az előbbiéhez hasonló.

Május — Junius.

5. Sorbus. L. Berekenye.

Virágok felálló dúsvirágú sátorokban. — Csészecső a maghonnal összenőtt, Karima föli, 5-osztatu, csücsök rövidebbek a szirmoknál. — Szirm 5. — Poroda számos. — Bibeszár 2—5. — Bogyó 2—5-rekeszü. — Rekeszek vékonyhártyásak, 1—2 magvuak.

A). Levelek szárnyasak.

1. *Sorbus Aucuparia* L. — Vörös Berekenye. — *Gemeine Eberesche. Vogelbeerbaum.* — Fa vagy Cserje. — Levelek szárnyasak, levélke 15—17, hosszasak vagy hosszas-láncsásak, hegyesek, fürészesek, A levélrügyek, a levelek alrész, a levélszárak, a kocsánok s a csészék többé kevésbé gyapjas-nemezések, mely burok a későbbi korban legnagyobbbrészt elvész. — Virágok dúsvirágú domboru sátorokban. — Szirmok fehérek, aprók, 3—5'' átmérőjűek. — Termések gömbösek, borsónyi nagyságúak, skárlát-pirosak.

Hegyes vidékek erdeiben, országútak mellett, parkokban gyakran miveltetik.

Május. — Junius.

A bogyókat csak a madarak eszik meg. — Fája kitűnő szerszámfát szolgáltat asztalosok, esztergályosok és puskaművesek számára.

2. *Sorbus domestica* L. — Fojtós Berekenye. — *Garten Eberesche.* — Fa. — Levelek szárnyasak, levélke 15—17, hosszasak

vagy hosszas-láncsásak, fűrészesek, hegyesek; alrészök, levélszárok, kocsánok és csészék többé kevésbé gyapjas-nemezesek, mely burok, különösen a levelek-é nem sokára eltűnik. — Levélrügyek csupaszok, ragacsosak. — Virágok dúsvirágu, domboru sátorokban. — Szirmok fehérek vagy a kinyílás előtt pirosak, 6—8'' átmérőjűek. — Termések körtealakuak, sárgák, naposoldalukon pirosak.

Dél Európából származik; gyümölcsösökben mivelik.

Aprilis. — Május.

Gyümölcsei ha puhákká lettek barna színűek, fehér pontokkal, élvezhetők. — Fája oly alkalmazást lel mint az előbbié.

B) Levelek nem szárnyasok.

3. Sorbus torminalis. Crantz. — **Barkócza Berekenye.** — *Atlasbeere.* — Fa. — Levelek kerületökben tojásdadok vagy szives-tojásdadok, karélyosan-szárnyas-osztatuak, alól a levélszárakkal kocsánokkal és csészékkal együtt pelyhesek, egyenlőszinűek, idős korokban többé kevésbé csupaszok; karélyok láncsásak, fűrészesek, hegyezetttek, egyenlőtlenek, a két alsó valamivel nagyobb, elállók. — Virágok lapos-dúsvirágu sátorokban. — Szirmok fehérek. — Termések tojásalakuak.

Syn. *Crataegus torminalis* L.

Pyrus torminalis Ehrh.

Hegyes és dombos vidékek erdeiben. — Kertekben mivelik.

Május.

Gyümölcsei megpuhult állapotban jó csemegét adnak és összel csokrokban a levelekkel együtt piacra hozatnak.

4. Sorbus Aria. Crantz. — **Lisztes Berekenye.** — *Weissfilzige Eberesche.* — Fa vagy Cserje. — Levelek tojásdadok vagy hosszudad-tojásidomuak, kétszer- vagy bemetszetten-fűrészelttek, némelykor kis karélyokkal, hegyesek vagy tompák, felül csupaszok, sötétzöldek, alul a levél szárákkal, kocsánokkal és csészékkal együtt fehér vagy szürke nemezűek. — Virágok dús, domboru sátorokban. — Szirmok fehérek. — Termések gömbösek vagy tojásalakuak, skárlát-pirosak.

Syn. Crataegus Aria L.

Pyrus Aria Ehrh

Harasztos dombokon, erdőségek elején, erdők szélein; parkokban mint dísz-cserje miveltetik.

Május.

Gyümölcsei alig élvezhetők. — Fája az előbbiekéhez hasonlóan használtatik.

32. család. ROSACEAE. Juss.

Virágok tökélyesek vagy 2 laciak. — Csésze 4—5osztatu, lapos vagy húsos, gyakran kisebb a csészecsücskökkel váltakozó, külsészének nevezett murvákkal ellátva. Szirm 4—5, ritkán több, a csészecsücskökkel váltakozók és a számos porórával a csésze-torokba illesztvék. — Maghonn: több, gyakran igen számos, egyszerű bibeszárakkal.

1. Rosa. L. Rózsa.

Virágok tökélyesek — Csészecső hasas, belülsértékkal, torkán egy gyűrű alakú korong által megkeskenyítve, karima 5 osztatu, maradandó vagy lehulló. — Parja 5 szirmu. — Poroda 20 és több, a szirmokkal együtt a korong szélébe illesztvék. — Maghonn számos, a csészecső alján és falain megerősítvék, a bibeszárak a torokból kinylólk. — Termések makkneműek, egymagvuak, a csészecsőtől körülzártak, mely porczos vagy béles álgyümölcsesé van kibővitve.

1. *Rosa canina* L. — Csípke Rózsa. Vad Rózsa. — *Hundsoder Wilde Rose*. — Cserje, tüskés; tüskék erősek², széles aljból áralakuak, többnyire lefelé görbitvék, meglehetősen egyenlők, a törzsen sűrűen vagy elszórtan, az ágakon egyenként vagy parjával a pálhák alatt. — Levelek szárnyasak, levélke 5—7, tojásdad-kerekdedek vagy kerülékesek, élesen-fűrészesek, csupaszok vagy pelyhesek, nem mi-

rigyesen-ragacsosak, felül sötétzöldek, alul világosabbak, kékesek. — Pálhák vonalososak vagy hosszszak, a virágok közelében levő levelekéi nagyobbak és szélesebbek. — Kocsánok egyenként, párjával vagy sátorosan. — Virágok $1\frac{1}{2}$ —2" átmérőjűek. — Szirmok fehérek vagy rózsaszínűek, kellemes szaguk. — Csészecsücskök szárnyasan-hasadtak, az elvirágzás után hátrahajlottak, a termés érékor lehullók. — Álgymölcs gömbös vagy tojásalaku, felálló skarlátszínű. A gyümölcsben levő makkocskák száraltak.

Sok változatu levéllel dombos és hegyes vidékekben, utak, sövények, élőheritések mellett és erdők szélein igen gyakori.

Június.

Ezen valamint a következő nem gyümölcsök, — csitkék, — ősszel, miután a merevszörű magvak eltávolítottak, ezukorba főzetnek.

2. Rosa rubiginosa L. — Rozsdás Rózsa. — Weinrose. — Cserje, tüskés, tüskék erősek, széles aljból áralakuak, lefelé görbitvék vagy egyenesek, meglehetősen egyenlők, a tözseken sűrűn vagy elszórtan, az ágakon egyenként vagy parjával a pálhák alatt. — Levelek szárnyasak, levélke 5—7, kerekded-tojásalakuak, élesen fűrészsek különösen alul rövidszőrűek és a mellett miregyesen-ragacsosak, ezáltal piszkos és barnás zöldek. — Pálhák vonalososak vagy hosszszak, a virágok közelében levő levelekéi nagyobbak. — Kocsánok egyenként, párjával vagy sátorosan. — Virágok 1—2" átmérőjűek világos vagy sötét rózsaszínűek, jó szaguk. — Csészecsücskök szárnyasan hasadtak, elvirágzás után elálló vagy fölfelé irányzottak, a termés érékor lehullók. — Álgymölcs tojás alaku vagy majdnem gömbös, felálló, skarlátpiros. — A gyümölcsben levő makkocskák száraltak.

Az előbbi társaságában szokott előjönni és gyümölcse hasonlókép használtatik.

Június.

2. Rubus L. Szederj.

Virágok tökélyesek. — Csészé lapos, 5 osztatu,

maradandó, murvánélküli. — Szirm 5, a csészezsücskökkel váltogatók s a számos porodával együtt a csésze₂torokba illesztvék. — A sok maghon egybibeszáru. — Termések csontárneműek, többnyire számosak, gömbösek, egymagvuak, egy korong vagy kúpalaku száraz vaczokon elhelyezvék s egy az alján ürrel bíró álbgóba többé kevésbé őszenöttek.

1. Rubus idaeus L. — Málna Szederj. Málna. — Himbeere Cserje fennálló; a szárok finom tüskékkel birnak. — Alsó levelek szárnyasak, 5 levélkével, a felsők hármával; levélkéek tojásdadok vagy kerülékesek, a csúcsonállók némelykor sziv idomuak, egyenlőtlenül kétszer fűrészesek, 2 színűek, felül meglehetősen csupaszok, alul fehér nemezűek. — Virágok lecsüngő sátorokban. — Szirmok fehérek, hosszas ékalakuak, felállók, 1'' szélesek. — Vaczok kúpalaku. — Termések bársonyosan szőrösek, világos biborszínűek, ritkán piros-sárgák vagy sárgás fehérek.

Vágásokban, erdőkben, napos dombokon, kivált hegyes vidékekben gyakori. Kertekben általánosan mivelik.

Junius — Julius

A kedves ízű gyümölcsök nyersen és cukorba főzve igen jó, kedvelt csemegét szolgáltatnak — Syrupot és eczetet is készítenek belőlök.

2. Rubus fruticosus L. — Seregély Szederj. — Gemeine Brombeere. — Cserje, fennálló vagy feltörekvő; tüskés. — Levelek 5-jével vagy hármával ujjazottak; levélkéek kerülékesek vagy tojásdadok, a csúcsonállók némelykor sziv idomuak, egyenlőtlenül kétszerfűrészesek, vagy az oldalt állók karélyosan bemetszettek, hegyesek, mindkét oldalukon csupaszok, sötétzöldek vagy felül ritkán nemezesek, alul szürke vagy fehér nemezűek. — Virágok felálló fürtökben, sátorokban vagy bugákban. — Szirmok fehérek vagy rózsaszínűek, kerülékesek vagy visszasan tojásdad-kerekdedek, elállók, 3—4'' szélesek. Vaczok kúpalaku. — Termés harmat nélküli; fényes fekete.

Változék:

R. tomentosus Borch.

fehér nemezű levelekkel.

Erdőkben, vágásokban kerítések mellett és mindenütt közönséges. — Kertekben dupla virágúak mivelletnek.

Junius — őszig.

Gyümölcsei friss állapotban édes-savanyusak, üdítő izűiek.

3. *Rubus caesius* L. — Hamvas Szederj. — Bereifte Brombeere. — Cserje, szárok a földre hajlók és kúszók, 4—6' hosszúak, hengeresek, szürkék, egyenlőtlen, majdnem egyenes tüskékkel. — Levelek: az alsók gyakran ötével, majdnem szárnyasak, a felsők hárommal; levélkéik majdnem dülénydedek, puhaszőrűek, majdnem kétszer fűrészelték, az oldalon levők ülők gyakran bemetszettek, 2—3 karélyuak. — Sátorok levélhórnáljban és csucsonállók, gyér t. i. csak 3—6 virágúak. — Pálhák lánésásak, meggörbültek. — Csészec mirigyeszörös. — Szirmok fehérek és kevésé pirosak, visszás tojásdadok, kikanyarítvák. — Termés fekete, kékes harmattal befuttatva.

Erdők szélein, ritkás erdőkben kerítések mellett, szántóföldek szélein.

Május. — Junius

Gyümölcsei megehetőek. Ha elszaporodik igen alkalmatlan gyommá válhatik.

33 család. **AMYGDALAEAE.** Juss.

Virágok tökélyesek. — Csészec szabad, csökés vagy harangalaku, 5-osztatu, lehulló. — Szirm 5, a számos porodával együtt a csészecső torkába illesztvék. — Magh 1, föli. — Bibeszár 1, egyszerű bibével. — Csontár leves vagy børszerű hússal; egymagvu, csontkemény burokkal.

1. *Amygdalus* L. Mandolofa.

Csészec 5-osztatu. — Párta 5-szirmu. — Poroda

számos. — Maghón 1, föli. — Bibeszár 1. — Cson-
tártermés száraz, éréskor a hús rendetlenül össze szá-
kadozó. — Csontburok sima vagy gyengén barázdált
lyukacsokkal vagy azok nélkül.

1. Amygdalus communis L. — Csemege Mandolafa. — Gemeiner Mandelbaum. — Fa egész 20' magas vagy Cserje. — Le-
velek láncásak vagy hosszúláncásak, csupaszok vagy ifjúságukban
alúl puha szőrűek; hegyesek vagy hegyezett, a csupasz levélszárba
összehúzódva, levélszár oly hosszú vagy hosszabb a levél harántátmé-
rőjénél, 8--12'' hosszú. — Virágok egyenként vagy párosan ülők, a
levelek előtt megjelenők. — Csészék harangalakúak. — Párták ná-
gyok, 1'' átmérőjűek, fehérek vagy halvány rózsaszínűek. — Termések
hosszudadok, vagy tojásdadok, lapítottak, bolyhosan nemezések. —
Csontburok sima, lyukacsokkal telve.

*Északáfrikából és Déleuropából származik, de közép
Európában is díszlik.*

Marczius. Aprilis.

A gyümölcsök kemény vagy törékeny hájuak lehetnek,
a magvak pedig édesek vagy keserűk, ez utóbbiak semmine-
mű küljel által meg nem különböztethetők az édesektől. Az édes man-
dola lehajzva csemegeül és süteményekre használtatik, továbbá man-
dola tejet és mandola olajt készítenek belőle. A keserű man-
dolát a gyógytárban alkalmazzák.

2. Persica Tournef. Baraczk.

Csésze 5osztatu. — Párta 5szirmu. — Porodá szá-
mos. — Maghón 1, föli. — Bibeszár 1. — Csontártermés
leves, föl nem repedő. — Csontburok ránczosan-baráz-
dolt; a barázdákban lyukacsok vannak.

**1. Persica vulgaris Mill. — Őszi Baraczk. — Gemeiner
Pfersichbaum.** — Fa vagy Cserje. — Levelek láncásak vagy hosszas
láncásak, csupaszok, fűrészesek, hegyesek vagy hegyezett, rövid szárú-
ak; levélszár rövidebb a levél haránt átmérőjénél, 2--6'' hosszúak. —
Virágok többnyire egyenként, ülők, a levelek előtt megjelenők. —

Csészek harangalakuak. — Párták 4" átmérőjűek, kékesen rózsaszínűek. — Termések gömbölydedek, bársonyosak vagy csupaszok. —

Syn. *Amygdalus Persica* L.

Keletről származik s a legrégebb időktől fogva, különösen a szőlőkben műveltetik.

Aprilis. — Május.

Az űszibarack a legnemesebb gyümölcsök közé tartozik. — Igen sok változékaik vannak, melyek bársonyos vagy csupasz felbőr, fehéres, pirosas vagy sárgás gyümölcs-hús, vagy pedig az által térnek el egymástól, hogy a mag a hústól könnyen vagy sehogy sem válik el. — A magvakból *Persicoliqueur*t készítenek.

3. *Prunus*. Szilva.

Csésze 5 osztatu. — Párta 5 szirmu. — Poroda számos. — Maghon 1, föli. — Bibeszár 1. — Csontártermés leves, föl nem repedő. — Csontburok sima, ritkábban ránczosan barázdolt; lyukaeskák nélküli.

1. Csoport. — *Kajszinbarack*.

Virágok többnyire egyenként, az ifjúságukban göngyölt levelek előtt megjelenők. — Csontártermés bársonyos.

1. *Prunus Armeniaca*. L. — *Kajszinbarack szilva*. — *Aprikose*. — Fa. — Levelek száraltak, tojásdadok vagy kerekded-tojásdadok, gyakrabban szinesek, hegyesek vagy hegyezetttek, fűrészsek, csupaszok, bőrneműek, ifjúságukban pirosak. — Virágok fehérek, többnyire egyenként, majdnem ülők, az ifjúságukban göngyölt levelek előtt megjelenők. — Csontártermések gömbölydedek, bársonyosak, halvány narancs-színűek.

Kaukauseból származik; gyümölcsösökben és szőlőkben általánosan tenyésztetik.

Márczius. — Aprilis.

Gyümölcsei nyersen és befőzve igen jó csemegét adnak.

2. Csoport. — *Valódi szilvák*.

Virágok egyenként, párjával vagy hármanként

az ifjúságukban göngyölt levelek előtt, vagy azokkal együttesen megjelenők. — Csontártermések csupaszok, harmatosak.

2. Prunus domestica. L. — Kerti Szilva. — Gemeine Pflaume. Zwetschke. — Fa. — Galyak csupaszok. — Levelek száraltak kerülékesek vagy hosszúdad-visszás-tojásdadok, hegyesek, fűrészesek, puha szőrűek vagy felül csupaszok. — Virágok egyenként vagy 2-hármával; kocsánok többé kevésbé pelyhesek vagy csupaszok. — Szirmok kissé zöldes-fehérek. — Csontártermések hosszúdadok, lecsüngők, csupaszok, harmatosak, édesek.

Kaukaszusból származik; hazánk déli, délkeleti részében nagyban, u. n. szilvásokban tenyésztetik, de máshol is gyümölcsösökben és szőlőkben általánosan mivelik.

Április. — Május.

A szilva gyümölcsei különféle változékban fordulnak elő, többnyire kék színűek, de vannak vörös és sárga színűek is; nyersen, megfőzve vagy megaszalva élvezik. — Erjedés után a szilva palinkát (máskép Szlivovicza vagy Szlivorium) égetik belőlök, befőzve pedig a szilva-lekvárt adják. — Szép barna színű fáját az asztalosok és esztergályosok szivesen feldolgozzák.

3. Prunus insititia. L. — Közép vagy Kőkény szilva. — Kirschen Pflaume. Haferschlehe. — Fa vagy cserje. — Galyak ifjúságukban selymesek. — Levelek száraltak, kerülékesek vagy hosszúdad-visszástojásdadok, hegyesek, fűrészesek, selymesek vagy felül csupaszok. — Virágok egyenként vagy 2-hármával; kocsánok többé kevésbé pelyhesek vagy csupaszok. — Szirmok fehérek. — Csontártermések gömbösek, lecsüngők, csupaszok, harmatosak, édesek.

Kaukaszusból származik és gyümölcsösökben valamint szőlőkben általánosan tenyésztetik.

Április. — Május.

Gyümölcsei több változékban ismeretesek ezek közül az apró sárga kőkény szilva, Mirabella, — a nagy zöld Renkló (Reine Claude) s a fekete-kék úri-szilva legkitünőbbek. — Használatuk a közönséges szilváéhoz hasonló.

4. Prunus spinosa L. — Kőkény. Kőkénytövis. — Schlehe. Schwarzdorn. — Cserje, tövises. — Galyak ifjúságukban selymesek,

némelykor csupaszok. — **Levelek** száraltak, láncások, kerülékesek vagy visszás tojásdadok, fűrészesek, tompák v. hegyesek, selymesek vagy utolján csupaszok. — **Virágok** egyenként vagy 2—hármassok. — **Kocsánok** többnyire csupaszok. — **Sírmok** fehérek. — **Termések** gömbösek, felálló, csupaszok, fojtós izüek.

Útak, sörvények, kerítések mellett, dombokon, harasztokban, szántóföldek szélein, erdőségek elején igen közönséges.

Április. — Május.

Fekete gyümölccsei fojtós izüek s borfejtésnél használnak.

3. Csoport. — **Cseresznyék és meggyek.**

Virágok csokrosan vagy ernyősen csoportosak, az ifjúságukban összehajtott levelekkel együtt megjelenők. Csontártermések csupaszok, harmatnélküliek.

5. Prunus avium L. — Közönséges cseresznye. — Süsse Kirsche. — Fa vagy cserje felálló vagy feltörekvő ágakkal. — **Levelek** száraltak, kerülékesek vagy hosszan-visszástojásdadok, fűrészesek, hegyezettek, kissé ránczosak, különösen ifjúságukban alul pelyhesek. — **Levélszárok** a levélkög tövén 2 ikrával ellátvák. — **Virágok** csokrosak vagy ernyősen csoportosak, avirágrügyek pikkelyei levél nélküliek. — **Sírmok** fehérek. — **Csontártermések** tojásdad vagy szividomuak gömbösek, csupaszok, harmatnélküliek, édesek.

Erdőségek elején, erdőkben, vadon jön elő. — Gyümölcsösökben és szőlőkben általánosan műveltetik.

Április. — Május.

A vad cseresznye fa gyümölccsei aprók, tojásdad gömbösek, feketék vagy feketés pirosak, kesernyések. — A tenyésztett faéi nagyobbak, halvány pirosak egész feketék, tarkák vagy sárgák majd tojásdad-gömbösek és puhák, majd szividomu-gömbösek és kemények. — A kemény sárga fa asztalos és esztergályos munkákra igen alkalmas.

6. Prunus Cerasus L. — Meggy. Savanyú meggy. — Weichsel. Sauerkirsche. — Fa vagy cserje, elálló vagy lecsüngő ágakkal.

Levelek száraltak, kerülékesek vagy hosszan-visszástojásdadok, fűrészesek, hegyezettek, bőresek fénylők, csupaszok vagy ifjúságukban ritka-szőrűek. — Levélszárak ikra nélküliek. — Virágok csokrosak vagy ernyőser csoportosak, a virágrügyek belsőpikkelyei apró levélcsoportokba kinövők. — Szirmok fehérek vagy halvány rózsaszínűek. — Csontártermések lapított gömbösek, harmatnélküliek, savanyuak.

Gyümöscsöskben és szőlőkben mivelik.

Aprilis. — Május.

Gyümölcsei sokféle változóban jönnek elő, a spanyol meggy, *Amarilla* világos vörös színű, leve nem fest, rövid kocsánu; a tulajdonképi meggy piros-fekete színű, leve fest, hosszú kocsánu. — Nyerse és befőzve élvezhetők s a meggy szeszt vagy liqueurt készítenek belőlük. Fája az előbbiekéhez hasonlólag használtatik.

4. Csoport **Fürtös meggyek.**

Virágok fürtökben vagy kocsános sátorokban, az ifjúságukban összehajtott levelekkel együtt megjelenők. — Csontártermések csupaszok, harmadnélküliek.

7. Prunus Padus L. — Zelnicze-Meggy. — Traubenkirsche. Maibaum. — Fa vagy Cserje. — Levelek száraltak, kerülékesek, hegyezettek, fűrészesek, csupaszok. — Virágok lecsüngő fürtökben, fehérek, jószaguak. — Csontártermések majdnem gömbösek, borsónyi nagyságúak, feketék, csupaszok, harmatnélküliek, kellemetlen édes ízűek.

Berkekben, ligetekben, erdőségek elején, erdők szélén, parkokban gyako i.

Aprilis. — Május.

Puha fáját az esztergályosok s asztalosok dolgozzák föl. — Kérgesok kéksavat tartalmaz.

8. Prunus Mahaleb L. — Saj-Meggy. — Mahaleb Kirsche. — Cserje ritkán f a nem ü. — Levelek száraltak, tojásdadok vagy kéredek, némelykor szivalakuak, hegyezettek, fűrészesek, csupaszok. Virágok kocsános felálló sátorokban, fehérek, jószaguak. — Csontártermések gömbösek, borsónyi nagyságúak, feketék, csupaszok, harmatnélküliek, keserűek.

Sziklás, bozotos helyeken, sövények mellett, szőlők szegélyén; parkokban műveltetik.

Aprilis. — Május.

Gyökajtásai kitünő pipaszárakat szolgáltatnak.

34 család. **PAPILIONACEAE** L.

Virágok tökélyesek. — Csésze szabad, lehulló vagy elfonyadó, 5 osztatu, 5 hasábu vagy fogu, némelykor 5 ajku. — Párta pillangó alaku, aljbanálló, szírom 5, egyenlőtlenek, szabadok, némelykor egymásközt s a porodákkal összenöttek, — a leghátsó szírom a vitorla, többnyire nagyobb, a 2 oldaltállók, a szárnyak, egymásközt egyenlők; a két legelöl álló, a csónak, többnyire csatornásan összenőtt; ez utóbbi a termékenyítő szerveket burkolja be. — Poroda 10, a szirmokkal beillesztvék, 1—2 falkásak. — Maghoni, föli, bibeszár 1. — Termése hüvely, egyrekeszű majd a felső magtermő majd az alsó magnélküli varrány behajtott szélei folytán 2 rekeszű vagy némelykor egymagvú czikkelyekbe harántosan szétváló vagy fölnem repedő.

A) Valamennyi levél egyenként vagy hármanként.

1. **Genista** L. **Rekettye.**

Csésze 2 ajku, felső ajak 2 fogu vagy 2 osztatu, alsó ajak szélesebb, hosszabb, mélyebben vagy sekélyebben 3-hasábu. — Párta pillangós, csónakja tompa. — Porodák egyfalkások, porodák hegyök felé nem szélesbedettek ki. — Bibeszár áralaku, feltörekvő bibe a vitorla felé lejtős. Hüvelyek több magvuak.

Genista tinctoria L. — Nyúl-Rekettye. — *Färber Ginster.* — Félcserje, szárok fennálló, 1—2' magasak, tövistelenek, egyszerűek vagy fölfelé ágasok, valamint a levelek, kocsánok és csészék is, többé kevésbé szőrösek, ritkán egészen csupaszok. — Levelek vona-

los-láncsásak, egész kerülőkesek, hegyesek, épélűek. — Pálhák áralakuk, igen aprók. — Virágok egyenként a láncsás murvák hónaljában, csucsonálló, egyszerű leveles fürtöket képzők. — Kocsánok legalább oly hosszúak mint a csésze. — A 2 felső csésze csücsök 3-szegű-áralaku, a 3 alsó hossz-as-vonalas. — Párta sárga és valamint a vonal-as hüvely is csupasz.

Réteken, erdők szélein, vagásokban gyakori.

Június. — Július.

Virágai a fiatal ágakkal együtt sárga festésre használtak.

2. *Sarothamnus* Wimm. Jenezster.

Csésze rövid-harantalaku, 2 ajku, ajkak hártásak, a felső 2 fogu, az alsó 3 fogu; fogak igen rövidek. — Párta pillangós, csónak tompa. — Porodák egyfalkásak, szálcák hegyök felé nem kiszélesedvők. — Bibeszár igen hosszú, köralakulag-göngyölt, felül megvastagodott; bibecsucsonálló, apró.

1. *Sarothamnus scoparius* Wimm. — Seprő Jenester. — *Gemeiner Besenstrauch*. — Cserje, 2–6' magas, ágak vesszőneműek éllel ellátvák, csupaszok, a fiatal hajtások a levelekkel együtt selymesek. — Levelek az utolsó elágazásoknál egyszerűek, visszás-tojásdadok vagy hossz-as-láncsásak, hegyesek, tompák, vagy kikanyarítvák, épélűek, a többiek hármanként oly alaku levélkével, mint a minők az egyszerű levelek. — Párta nagy, aranyszínű. — Hüvelyek hossz-asak, laposak, feketék, mindkét varrányon fehérbolyhosak, sok magvuak,

Syn. *Spartium scoparium*. L.

Erdőszéleken, erdős vidékek hegyormain, erdőségek elején.

Május. — Június.

Az ágak seprők készítésére és kosarak fonására alkalmasak. A virágokból sárga festéket nyernek.

3. *Cytisus* L. Zanót.

Csésze 2 ajku, majd rövid-harangalaku 2 fogu felső, és 3 fogu alsó ajakkal, majd csökés 2 karélyu felajakkal és osztatlan, gyengén 3 fogu alajakkal. — Párta pillangós; Csónak tompa. — Porodák egyfalkások. — Porodaszálcsák a csúcsfelé ki nem szélesedtek. — Bibeszár feltörekvő, bibe a csónak felé lejtős. — Hüvelyek vonalásak, több magvuak.

1. *Cytisus Laburnum*. L. — Fái Zanót. — *Gemeiner Bohnenbaum*. *Goldregen*. — Fa vagy cserje, egész 20' magas. — Levelek száraltak, hármanként, felül csupaszok, sötét zöldek, alul szürkés zöldek, az ágakkal, levelekkel, kocsánokkal és csészékkal együtt simuló-szörösek. — Levélkéek kerülékesek, bökök, épélűek. — Virágok oldaltálló, lecsüngő, csupasz fürtökben. — Csészék rövid harangidomuaak. Párta nagy, világos sárga színű. — Hüvelyek selymesek.

Hegyí erdőkben, vagásokban, kertekben és parkokban gyakori.

Május.

Sárga fáját asztalosok és esztergályosok keresik.

B) Levelek több-párosan szárnyasak, egy páratlan véglevelkével.

4. *Robinia* L. Ákác.

Csésze majdnem 2-ajku, fel-ajak esonkitottan 2 fogu, alajak 3 fogu. — Párta pillangós, csónak rövid és tompán csörös. — Porodák 2 falkásak; poroda-szálcsák fölfelé nem kiszélesedvők. — Bibeszár szálszerű, finoman szörös; bibe, csucsonálló. — Hüvely egy rövid, száralaku kocsánon, vonalasláncsás, lapított, 2 kopácsu, föl nem nyiló, több magvu.

1. *Robinia Pseudoacacia* L. — Közönséges Ákác. Ákász. *Agács*. — *Gemeine Akazie*. — Fa; tüskés vagy tüskétlen. — Levelek szárnyasak egy páratlan véglevelkével, eleinte finoman szörösek, utóbb

csupaszok, sokpárosak. — Levélkéek kerülékesek vagy hosszásak; épélűek, tompák vagy kikanyarítvák, bökösek. — Virágok levélhó-
naljban álló, csüngő, dúsvirágu fürtökben. — Párták fehérek, belül
sárgásak; kellemes szaguak. — Hüvelyek dombosak, csupaszok,
csüngők.

— *Amerikából származik és mindenütt általánosan elter-
jedt. Hazánkban különösen jól díszlik.*

Június.

Fája mely a nedveseknek jól ellentáll s a legkülönbözőbb
szélekre igen jó anyagot szolgáltat, gyors növekedése daczára kemény
és erős.

5. *Colutea* L. Dudáfürt.

Csésze 5 fogu. — Párta pillangós. Csónak rövid
és tompán csőrös. — Porodák 2 falkásak. — Poroda-
szálcák fölfelé ki nem szélesedvék. — Bibeszár hen-
geres, sűrűn pillás, hegyén kampós, bibe a kampó hajlásá-
ban. — Hüvely száralaku kocsánon, felpuffadt, félig tö-
jásdad, hártvás, föl nem nyiló vagy csak a csúcson fölrepé-
dő, sokmagvu.

1. *Colutea arborescens* L. — Pukkantó Dudafürt. — *Baum-
artiger Blasenstrauch.* — Cserje. — Levelek szárnyasak, egy pá-
ratlan véglevelkével, csupaszok vagy az ágakkal együtt simuló-szörösek.
— Levélke 9—11, kerülékesek vagy kerékddek, épélűek, tompák
vagy kikanyarítvák, alúl tengerzöldek. — Virágok levélhó-
naljban felálló, 3—5 virágu fürtökben. — Párták sárgák. — Hüvelyek
csupaszok, lecsüngők, föl nem nyilók; nyomás folytán gyenge pukkan-
tással szétrepednek. —

*Kertekben és parkokban mint díszcserje általánosan
miveltetik.*

Június. — Július.

35 család. **CASSIEAE** DC.1. **Gleditschia** L. *Gleditschia*.

Virágok tökélyesek vagy majd porodás majd termés virágok. — Csésze 3—5 levelű, levélkék alúlról egy kis kehelybe összenőttek. — Szirom 3—5, a csésze alján elhelyezvék. — Poroda annyi a hány szirom; a csészelevelekkel ellenesek. — Maghón 1, föli. — Bibeszár rövid. — Hüvely lapos, 2 kopácsu, sok magvu. — Magvak laposak.

1. **Gleditschia triacanthos** L. — Háromtövisű *Gleditschia*, — *Dreidornige Gleditschie*. — Fa, erős egész 3" hosszú, egyszerü vagy 3-osztatu tövisekkel; ritkán tövistelen. — Levelek csupaszok, sokpárosan szárnyasak, levélkék hosszas tojásdadok, aprón csipkések, aljukon egyenlőtlenek, a felsők nagyobbak. — Virágok aprók, levélhónályban álló füzérekben, sárgás fehérek. — Hüvelyek lecsüngők, barnák, igen nagyok, egy lábnynál is hosszabak és több mint 1" szélesek.

Észak Amerikából származik; parhokban és fasorokban gyakori.

Május. — Június.

Fája asztalos és esztergályos munkákra kitünő.

Betűrendes jegyzék.

A számok a lapokat jelzik.

- Abies pectinata.* 4.
 „ *excelsa.* 4.
Acer campestre. 45.
 „ *platanoides.* 45.
 „ *Pseudoplatanus.* 44.
Aesculus Hippocastanum 46.
Afonya. 36.
Akác. 71.
Almafa — Vadalma. 56.
Alnus glutinosa. 11.
 „ *incana.* 11.
Ampelopsis quinquefolia. 49.
Amygdalus communis. 64.
Bangita. 31.
Barack, Kajszin. 65.
 „ *Őszi.* 64.
Benge. 50.
Berberis vulgaris. 42.
Berekenye. 58.
Betula alba. 10.
Bikkfa. 17.
Birsalma. 55.
Bodza. 30.
Boglárfa. 22.
Bokrétafa — Vadgesztenye. 46.
Borbolya. 42.
Boróka. 8.
Boroszlány. 29.
Calluna vulgaris. 36.
Broussonetia papyrifera. 22.
Carpinus betulus. 12.
Castanea sativa. 18.
Celtis australis. 20.
Colutea aborescens. 72.
Cornus mas. 33.
 „ *sanguinea.* 38.
Corylus Avellana. 13.
 „ *Colurna.* 14.
 „ *tubulosa.* 14.
Crataegus monogyna. 57.
 „ *oxyacantha.* 57.
Cseresznye. 67.
Cserfa. 16.
Csipke rózsza. 60.
Czirbolya Fenyő. 7.
Cydonia vulgaris. 55.
Cytisus laburnum. 71.
Daphne Mezereum. 30.
Diófa. 52.
Dudafürt. 72.
Égerfa. 10.
Eperfa, Papir. 21.
 „ *Selyem.* 21.
Erdei Fenyő. 5.
Evonymus europaeus. 47.
 „ *latifolius.* 48.
Fai Zanót. 71.
Fogygyal. 33.
Fagyöng. 39.
Fagus sylvatica. 17.
Fakín. 39.
Fánzár. 35.
Fenyő, Czirbolya. 7.
 „ *Erdei.* 5.
 „ *Fekete.* 6.
 „ *Henyé.* 6.
 „ *Jegyenye.* 4.
 „ *Lúc.* 4.
 „ *Sima.* 7.
 „ *Vörös.* 7.
Fodor Jávor. 46.
Fraxinus excelsior. 34.
 „ *Ornus.* 35.
Fűzfa. 35.
Galagonya. 57.
Genista tinctoria. 69.
Geszténye, Szelid. 18.
 „ *Vad.* 46.
Gleditschia triacanthos. 73.

Gyalog Fenyő. 8.
Gyertyánfa. 12.

Hályogfa. 47.
Hársfa. 42.
Hedera helix. 37.
Henye Fenyő. 9.

Ilex aquifolium. 50.

Jávor. 44.
Jegenye Fenyő. 4.
Jenezster. 70.
Jerikói Loncz. 32.
Jézsafa. 53.
Juglans regia. 52.
Juniperus communis. 8.

Kajszinbaraczk Szilva. 65.
Kanadai Nyárfa. 29.
Kecskerágó. 44
Kökény. 69.
Körisfa. 34.
Körtefa, 56.

Larix eropaea. 7.
Ligustrum vulgare. 33.
Lila Orgonafa. 33.
Loncz. 32.
Lonicera Caprifolium. 32.
Loranthus europaeus. 40.
Lúcz Fenyő. 4.
Lycium barbarum. 35.

Magyal, Téli. 50.
Magyalfa. 15.
Málna. 62.
Mandola. 63.
Meggy. 67.
Mespilus germanica. 54.
Mogyorófa. 13.
Morus alba. 21.
„ *nigra*. 21.

Nászpolya. 54.
Nyárfa. 14.

Nyírfa. 8.
Nyúl Rekettye. 69.

Orgonafa Lila.
Ostormén Bangita. 32.
Ostrya carpinifolia. 13.

Papír eperfa. 31.
Persica vulgaris. 64.
Philadelphus coronarius. 54.
Pinus austriaca. 6.
„ *Cembra*. 7.
„ *Mughus Scop*. 6.
„ *Strobus*. 7.
„ *sylvestris*. 5.
Platanus occidentalis. 22.
„ *orientalis*. 23.
Populus alba. 27.
„ *canescens*. 28.
„ *monilifera*. 29.
„ *nigra*. 29.
„ *pyramidalis*. 29.
„ *tremula*. 23.

Pöszméte Ribiszke. 40.
Prunus Armeniaca. 65.
„ *avium*. 67.
„ *Cerasus*. 67.
„ *domestica*. 66.
„ *insititia*. 66.
„ *Mahaleb*. 68.
„ *Padus*. 68.
„ *spinosa*. 66.
Pyrus communis. 56.
„ *Malus*. 56.

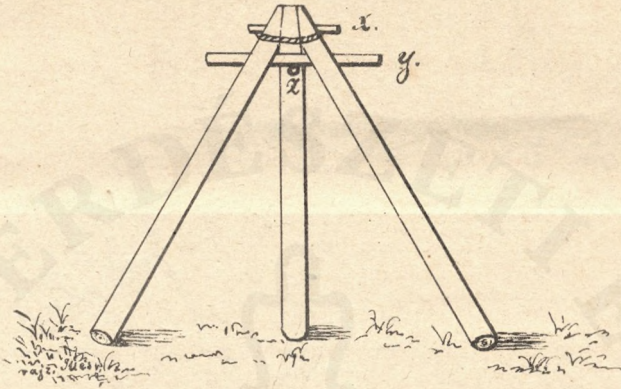
Quercus Cerris. 16.
„ *pedunculata*. 16.
„ *pubescens*. 15.
„ *sessiliflora*. 15.

Rekettye, 69.
Repcény hanga. 36.
Repkény borostyán. 37.
Rhamnus cathartica. 51.
„ *Frangula*. 51.

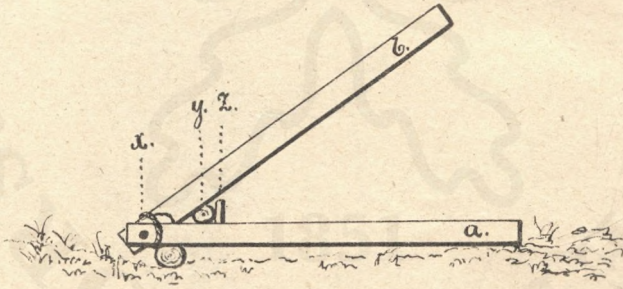
Rhus cotinus. 53.
 „ *typhina.* 53.
Ribes grossularia. 40.
 „ *nigrum.* 41.
 „ *rubrum.* 41.
Ribiske 40.
Robinia Pseudoacacia. 71.
Rosa canina. 60.
 „ *rubiginosa.* 61.
Rózsa 60.
Rubus caesius. 63.
 „ *idaeus.* 62.
 „ *fruticosus.* 62.
Saj megye. 68.
Salix alba. 23.
 „ *amygdalina.* 25.
 „ *babylonica.* 27.
 „ *caprea.* 26.
 „ *fragilis.* 24
 „ *purpurea.* 25.
 „ *viminalis.* 26
Sambucus nigra. 30.
 „ *racemosa.* 31.
Sarothamnus scoparius. 70.
Selyem eperfa 21.
Sima fenyő. 7.
Somfa. 38.
Sorbus Aria. 59.
 „ *Aucuparia.* 58.
 „ *domestica.* 58
 „ *torminalis.* 59.
Sóska Borbolya. 43.
Staphylea pinnata. 47.

Syringa vulgaris 34.
Szederj. 61.
Szederfa. 20.
Szilfa. 18.
Szilwafa. 65.
Szódokfa. 43.
Szőlő. 48.
Szömörce.
Taxus baccata. 9.
Tiszafa. 9.
Tilia argentea. 44.
 „ *grandifolia.* 43.
 „ *parvifolia.* 43.
Tölgyfa. 14.
Ulmus campestris. 19.
 „ *effusa.* 19.
Vaccinium myrtillus. 36.
Vad alma. 56.
Vadgesztenye. 56.
Vadkörte. 56.
Vadszőlő. 49.
Varjútövis Benge. 51.
Veniczfa. 12.
Vörösfenyő. 7.
Vesszős Fagyal. 33.
Viburnum Lantana. 32.
 „ *Opulus.* 31.
Virginiai Boglárfa. 22.
Viscum album. 39.
Vitis Vinifera. 49.

1. ábra.

2. ábra.

3. ábra.

